

מלאכת מחשבת

דיון לעומק בנושאים עיוניים ~ רעיונות והערות ~ בפרשת השבוע

פרשת השבוע "מצורע- פסח" (ובו ד' עניינים בביאור הפרשה ופרק "נחשבה")

"מתוך ההפיכה" (סיפור היסטורי מפעים מהעבר הלא רחוק)

פרק ק"ה "בלוט איז נישט קיין וואסער- קשר דם חשוב מאד"

א) ביאור שיטת רש"י דחיות אתי למעט טריפות.

ציפור. ובין הקושיות על האי מימרא, דייקה הגמי מהפסוק, ת"ש שתי צפרים חיות, מאי חיות? לאו שחיות בפיך. ובפרש"י ראויות לפיך טהורות, ומדכתיב צפרים חיות מכלל דאיכא דשמייהו צפרים ולא חיות נינהו דהוו טמאות (ותיבתא דר' יצחק) ותירצו בגמי מאי חיות שחיות ראשי אברים שלהן, למיעוטי מחוסרי אבר שפסולות, ת"ש מסיפא, טהורות, מכלל דאיכא טמאות (הרי לן שיש טמאה שנקראת בשם ציפור) ותירצו לא, מכלל דאיכא טריפות, ופרש"י: ומשני לאו מכלל דאיכא דאסורות טרפות ומעטינהו דלא ליתכשרו לטהרת מצורע, אע"ג דלא לקרבן נינהו אלא מחוץ למחנה שוחטה אל כלי חרס).

והקשו בגמי, טריפות מחיות נפקא (ולא טריפה דאינה חיה, וא"כ על כרחך דטהורות ולא טמאות ודלא כר' יצחק?) הניחא דמצרכת קרא אחרינא, למ"ד טריפה חיה (כלומר דכיון דטריפה חיה אי אפשר למעט מחיות למיעוטי טריפה אלא ילפינן לה מטהורות לאפוקי טריפה שאינה ראויה לחיות בפיו) אלא למ"ד טרפה אינה חיה מאי איכא למימר? דע"כ מחיות ממעטים טריפה ומטהורות ממעטים טמאה, מכלל דאיכא ציפור דאינה טהורה.

ולמד הרמב"ן דריהטא דסוגיא דטהורות ילפינן למעט טריפה ולא מחיות ולפיכך תמה על רש"י, דהרי פירושו חיות למיעוטי טריפות תלוי הוא במחלוקת בגמי ולמאן דאמר טריפה חיה אינו כן, ועוד דבתו"כ אמרו להדיא, חיות ולא שחוטות, טהורות ולא טמאות, טהורות לא טריפות. הרי שבתו"כ למדו בפירוש מטהורות ולא טריפות דטהורות היינו שאין בהן איסור אכילה למיעוטי טריפה שאינה טהורה לאכילה.

וב"משך חכמה" תמה על דברי התו"כ, היאך ממעט מלימוד אחד שני דברים? ברם סתם ספרא ר' יהודה ואיהו סבר (בפ"ק דטהורות) דבעוף טרפה אין שחיטה מטהרת מידי טמאה, דהיינו טומאת בית הבליעה, לפיכך שפיר ממעט מטהורות את הטריות דהן טמאות בשחיטתן, אבל גמי (חולין ק"מ ע"א) דילן אזלא אליבא דהלכתא דשחיטת טריפה מטהרת אותה מטומאתה ע"כ דרשינן טהורות לפיך ולא טמאות, וע"כ

איתא בפרשה "פרי" (פ"ד פס' ד) **"ויצא הכהן אל מחוץ למחנה ולקח שתי צפרים חיות טהורות ועץ ארז ושני תולעת ואזוב"** ובפרש"י: חיות פרט לטרפות.

וצ"ב למה צריכים לימוד מיוחד למעט טריפה לטהרת מצורע, הלא דין הוא בכל הקרבנות שטריפה פסולה? וכבר צוין הדבר בריש ויקרא (פרי' א' פס' ב' יעו"ש ברש"י) ברם רש"י מבאר הדבר בחולין (דף ק"מ ע"א) דדוקא בקרבנות העולים למזבח יש פסול טריפה אבל טהרת המצורע אינו אלא רק מכשיר לאכילת קדשים אבל אינה בגדר מכפר, שכן אין מעשיה בעזרה אלא מחוץ למחנה וכן דמה אינו נזרק על המזבח אלא נשפך לכלי חרס, לפיכך הוי ס"ד דטריפה תוכשר, קמ"ל מחיות ולא טרפות דנפסלות להכשיר את המצורע.

ברם בגמי התם מובאת ברייתא להשוות טהרת מצורע לקרבנות ד"תנא דבי ר' ישמעאל, נאמר מכשיר ומכפר בפנים ונאמר מכשיר ומכפר בחוץ, מה מכשיר ומכפר האמור בפנים עשה בו מכשיר כמכפר, אף מכשיר ומכפר האמור בחוץ עשה בו מכשיר כמכפר. וברש"י מכשיר בפנים, אשם מצורע וחסאות מחוסרי כיפורים דזבין ויולדות, שאינן באין אלא להכשירן בקדשים, מכפר בפנים כל חטאות ואשמות, מכשיר בחוץ ציפורי מצורע שהן לטהר, מכפר בחוץ, שעיר המשתלח, עשה בו מכשיר כמכפר, בכל מיני כשרות וטהרה, שהרי גם המכשירים קרבים האמורין שלהן, אף בחוץ עשה מכשיר צפרים כמכפר שעיר המשתלח דאסור במום, דבעי ראוי לשם שבאיזה שיפול הגורל לשם יהיה ראוי למזבח. ולהכי מקשינן בגמי דמהתם לחוד נדע פסול טריפה ומום בציפורי מצורע ולא בעינן למילף לה מלימוד אחר? ואכן בגמי התם ילפינן מטהורות לאסור ציפורי עיר הנידחת ליקח לטהרת המצורע ואמאי כתב רש"י דמחיות ילפינן לפסול טריפות?

והרמב"ן ז"ל הקשה על רש"י דנקט נגד הסוגיא דגמי דחולין התם, ולהבנת העניין נקדים ביאור קצר, דלגבי שילוח הקן נאמר במשנה "עוף טמא פטור מלשלח האם" ובגמי נאמר ביאור בזה, אמר ר' יצחק כי יקרא קן צפור לפניך, עוף משמע בין טמא ובין טהור, ציפור טהור אשכחן דאיכרי ציפור, טמא לא אשכחן דאיכרי

דכיון דבעינן שלא תהיינה טריפה ואי לאו לא הוי טהרה למצורע, ואמאי לא ניחוש ודילמא הווי טריפה? בשלמא את הציפור השחוטתה ניתן לבדוק אחרי שחיטתה אי הוי טריפה ואם נמצא דהוי טריפה נביא ציפור אחרת כדי לקיים בה טהרת מצורע, אבל את הציפור המשולחת הרי אי אפשר לבדוק שהרי משתלחת לגמרי ודילמא הייתה טריפה ונמצא שהמצורע לא טוהר כלל, אלא ע"כ דאלזינן בתר רוב.

ובמהרי"ל דיסקין איכא שתי גרסאות מה תירץ על כך מרן זצוק"ל, ונביא את הגרסא הראשונה תחילה. תירוצו ראשון אמר מהרי"ל, דבאמת אין צורך לשלוח את הצפרים רחוק, אלא די שרק תצא הציפור מתחת ידו כדי לקיים מצוות שילוח דומיא דשילוח הקן שנאמר בה "שלח תשלח את האם ואת הבנים תקח לך" ומהי מידת השילוח? איתא בגמ' (דף קמ"א ע"ב) עד שתצא מתחת ידו ויכול אחרי כן לתפסה ואינו עובר על הלאו של "לא תקח האם על הבנים" וכיון שכן אפשר לעשות כן גם בציפור המצורע שנצטווה לשלחה ולא נאמר עד כמה היא מידת השילוח ואפשר לדעת ר' יהודה לשלחה עד שתצא מתחת ידו ויתפוס אותה ויבדקה אם אינה טריפה ואם תמצא טריפה יביא ציפור אחרת לעשות מהלך טהרה מחדש, לפיכך לא יכלה הגמ' להביא מהתם כל ראייה רק מעגלה ערופה ופרה אדומה.

תירוץ אחר אמר מרן המהרי"ל, דהרי הטהרה תלויה בדברי הכהן דרק אם יאמר שהמצורע טמא יהיה טמא אבל בלי שיוציא מפיו הדין לא יהיה המצורע טמא, אפילו אם יודעים אנו בידעיה ברורה שיש לו נגע טמא דכך היא הלכה דרק על פי מימרת הכהן יהיה המצורע טמא, וא"כ יכול הכהן להתנות שאם יזדמנו לו שתי ציפורים כשרות לטהרת המצורע יהיה המצורע טמא ואם לאו, טומאה מעיקרא ליתא, לפיכך לא הביאה הגמ' כל ראייה מציפורי מצורע.

ברם לכאורה יש לשדות נרגא בתירוץ הנ"ל, דלכאורה אי אפשר לעשות תנאי כזה שהרי מצורע מביא ביום השמיני לטהרתו קרבנות כדי להיטהר ואם הוא לא הוי טמא (כגון אם הייתה הציפור המשולחת טריפה וכיון שכן לא חלה טומאה מכוח התנאי) נמצא שהביא המצורע חולין לעזרה, ועוד יש לתמוה היאך מותר למצורע נזיר להתגלח והלא עובר על איסור גילוח שער וכן עושה הקפת כל הראש וכן עובר על גילוח בית השחי ובית הערווה משום "לא תלבש" וכל מה שהותר לו הוי מדין טהרתו דכך אמרה תורה, אולם אי הוי הטהרה על תנאי הרי יש כאן ספיקא דאורייתא שעובר על איסורי דאורייתא מחמת הספק והיאך יותר לו לעשות בזה תנאי?

ואחד מתלמידי המהרי"ל יישב על כך, דיש ליישב את הסוגיא דחולין דסברה כמ"ד דחולין בעזרה לאו דאורייתא, וכיון שכן אין לחוש כלל לחשש הזה, ולגבי החשש השני יש ליישב אליבא דשיטת הרמב"ם ספיקא דאורייתא לחומרא רק מדרבנן ומדאורייתא אזלינן

לא דריש רק אם מיותר קראי יעו"ש, ולפי"ז אולי אפשר לומר דרש"י אתי הכא לפרש את הפסוק על פי מאי דקיימין להלכה דטריפה אינה חיה ושחיטתה מטהרתה, לפיכך כתב רש"י בהמשך טהורות פרט לעוף טמא ודו"ק היטב.

והכי גם נראה מדברי הרא"מ ז"ל וז"ל "חיות פרט לטרפות, בפרק שילוח הקן וכו', והיינו אליבא דמ"ד טריפה אינה חיה, אבל למ"ד טריפה חיה מפיך לה מטהרות, טהורות ולא טרפות, כדתני בתו"כ, ואידך מאי טהורות? מותרות באכילה, למיעוטי ציפורי עיר הנידחת, לאו דווקא במשולחת, דפשיטא הוא, דלאו בר שילוח, דלא אמרה תורה שלח לתקלה, דממון עיר הנדחת אסור בהנאה ואם ישלחנה יהיו בני אדם צדין אותה לאחר זמן, אלא אפילו השחוטתה דלא אכלי לה ויכול לשרפה אחר שחיטתה לא תיתי מעיר הנידחת.

ותמה ברא"מ והלא בגמ' דרשינן חיות שחיים ראשי איברים שלה ופרש"י למיעוטי מחוסרי איברים וא"כ היאך ממעטים טריפה מהתם? ואין לומר דאם דורשים חיות למעט טריפות מכ"ש דמחוסרי איברים נפקא, דזו מניין ל? אדרבה י"ל דסברא יותר שנמעט טריפות שהן חמורין ומני"ל למעט ראשי איברים הוא כשר לטהר בו? וי"ל דמי שדורש למעט ראשי איברים ס"ל דטריפה חיה וממעט טריפות מטהרות, ומי שסובר דטריפה אינה חיה דריש לה מחיות ולא טריפה ואכן לא ימעט מי שראשי איברים שלו אינם חיים יעו"ש.

הרי לן דדעת רש"י קאי למ"ד טריפה אינה חיה והכי הלכתא ואה"נ מי שסובר שטריפה חיה יפרש אחרת, ברם אין בזה כבר תמיה על רש"י ז"ל. ואולי עיקר טענת הרמב"ן הייתה דכיון דבתו"כ הביאו מטהרות למיעוטי טריפה ובגמ' לא נקטו בפשיטות אלא תלו זאת במחלוקת היה לרש"י לנקוט כדברי התו"כ וצ"ב.

ב) למה לא הביאה הגמ' בחולין ראייה מציפורי מצורע, שהולכים בתר הרוב?

איתא בפרשה "ויצא הכהן אל מחוץ למחנה ולקח שתי צפרים חיות טהורות ועץ ארז ושני תולעת ואזוב" ובפרש"י: חיות פרט לטרפות.

בספר מהרי"ל מובאת תמיהת הגאון הצדיק רבי יצחק שלמה בלויא זצ"ל (אביהם של ר"מ ור"ע בלוי זצ"ל) בפני רבו מרן הגאון הקדוש מהרי"ל דיסקין זצוק"ל על הגמ' בחולין (דף י"א ע"א) דשקלו וטרו התם, מניין לרוב מהתורה? והגמ' הביאה התם כמה ראיות מפרה אדומה ועגלה ערופה דטריפה פסולה בה ואי לא אזלינן בתר רובא אמאי אין אנו חוששים שמא הן טריפות ופרה אדומה נשרפת על גבי מערכתה כשהיא שלימה וכן עגלה ערופה נערפת כשהיא שלמה ואסור לחתכה כדי לדעת אם אינה טריפה ולא חיישינן אם הוי טריפה, ומינה דאזלינן בעלמא בתר רוב ואין אנו חוששים כלל שמא הוי טריפה, דרוב בהמות בעולם אינן טריפה יעו"ש. וצ"ע דלא הביאו ראייה גם מציפורי מצורע

ראיה דאזלין בטר רובא, דאף אם אין הולכים אחר הרוב אין לחוש בכה"ג אם אחת מן הציפורים הייתה טריפה, כיון שהכל תלוי במאמר הכהן ועל הצד שאחת הציפורים הייתה טריפה לא יטמא כלל וא"כ נטהר הוא ממי"נ.

אופן נוסף מתרץ המהרי"ל, דכיון שהכל תלוי במאמר הכהן ובעינין שיהיה המטמא בדווקא כהן, וישראל אף אם יהיה חכם גדול בתורה אינו יכול לטמא, א"כ יש לכאורה לחוש על כל כהן מטמא שמא אינו כהן, בשלמא אם בלאו הכי אנו הולכים אחרי רוב וסומכים אנו על כל כללי הרוב ולא חיישינן שמא הציפורים הן טריפה, כמו כן אין לנו לחוש שמא הכהן אינו כהן דדלמא אביו הוא ישראל, דאזלין בטר רוב בעילות הבעל וע"כ הוא כהן.

ברם אם אין אנו הולכים אחרי הרוב וחוששים אנו שמא הציפורים לא ראויות לטהרת המצורע דדלמא הן טריפה, א"כ מאותו צד חשש אין לנו לחוש שהמצורע כלל טמא, כי יש לנו לחוש שמא הכהן הוא ישראל ואינו יכול לטמא את המצורע, נמצא שכל עניין טומאתו וטהרתו בלאו הכי תליא בדין רוב, ולא על זה האופן חקרה הגמ' את השאלה אם הולכים אחרי הרוב, אלא אפילו בעניין בו הוא ודאי, כגון בעניין טמא מת שהוא טמא בבירור בלי כל ספק וטהרתו תלויה בהזאת אפר הפרה ובעינין לזה שהפרה תהיה שלימה בלא מום וכיון שנשרפת בשלמותה אי אפשר לנו לבדקה מסימני הטריות ואם לא נלך בטר רוב יש לנו לחוש שמא אפר הפרה אינו בר הזאה דאין אפרה ראוי לטהר טמא מת (דהוי כאפר מקלה) והוא הדין בראיה של עגלה ערופה אית לן הרוג ודאי שטעון עריפת עגלה עליו כדי לכפר על הדם ואם היא טריפה לא עשינו כלום, נמצא שהרוב בא להפקיע חובה ודאית וכן הראיה מהשעיר לעזאזל שאיכא חובה ודאית א"כ שפיר יש ליישב דלהכי לא הביאה הגמ' בחולין (דף י"א ע"א) ראיה מציפורי מצורע כיון ששם הכל תלוי על רוב דאם הולכים אחרי רוב יש לנו טומאה וטהרה ואילו בגמ' באים לברר דין אחר של בירור רוב אפילו במקום שבו הטומאה היא בבירור מוחלט ודו"ק.

וראיתי ב"פרפרת משה" (להגאון רבי משה רובינשטיין שליט"א) שתמה על התירוץ האחרון של המהרי"ל דהרי בריש הפרשה נאמר "אדם כי יהיה בעור בשרו שאת וספחת או בהרת והיה בעור בשרו לנגע צרעת והובא אל אהרן הכהן או אל אחד מבני הכהנים וגו', כלומר דבכל הפרשה של נגעים דכתיב ביה כהן הכוונה אל אהרן או אל אחד מבניו והרי בניו נמשחו ככהנים מצד עצמם ולא מצד שהם בני אהרן, וכיון שכן יש כאן הסתמכות על כהן ודאי לטמא ולטהר והרי זה דומה לראיות של הגמ' מפרה אדומה ועגלה ערופה וא"כ חוזרת שוב הקושיא לקדמותה, למה לא הביאה הגמ' ראיה מציפורי מצורע? ברם לעני"ד קושיא מעיקרא ליתא, דכוונת התורה או אל אחד מבניו הכהנים בכל דור שיהיה, דבעינן ראית כהן ולא תועיל ראית ישראל

לקולא וממילא אין לנו כל ראיה דאזלין בטר רובא אף לקולא (אלא שזה דחוק להיכנס לכל הני דחוקי).

בגרסא ב' תירץ המהרי"ל: (א) בפשטות אפשר היה לתרץ דמאי דאמרינן בגמ' בקידושין (דף נ"ז ע"א) דשילוח הציפור החיה הוא לחלוטין * שתוכל לברוח ומינה גמרינן שהיא מותרת לאכילה, דאם לאו הכי לא הייתה התורה אומרת שלח לתקלה, כל זה נאמר רק לאחר שלמדנו (בדף י"א ע"א) דהולכים אחרי הרוב ולהכי סומכים אנו על הרוב שאינה טריפה ומשלחים אותה למרחקים ואין אנו חוששים שאולי המצורע לא נטהר, אולם אם לא היינו לומדים את הדין שהולכים אחרי הרוב בכה"ג לא היינו מפרשים את הפסוק ושלח על פני השדה שהכוונה לרחוק, אלא היינו מחייבים אותו לשלוח ולתפוס אותה מיד, כדי שנוכל לברר אם היא כשרה, דאם לא כן לא נוכל לדעת אם המצורע נטהר לחלוטין** (אלא שנראה למהרי"ל שפירוש זה הוא דחוק ביותר).

(*דלא אסרה התורה שלח לתקלה וע"כ דהיא משולחת למרחקים דאי הכוונה שרק משלחה ומיד צדה כפי שפירש המהרי"ל בגרסא הראשונה מה הראיה ודלמא הציפור אסורה בהנאה ומכל מקום כיון שהוא עצמו צד אותה הרי לא תצא תקלה כי יודע הוא שזו הציפור הנמשולחת)

[**ברם יש לשאול מה העניין לשלח אותה ולתפוס אותה שוב אם היא אסורה? ברם זה נוכל ליישב כדי שיוכל לדעת אם אינה טריפה ועניין השילוח לומר שאין היא נשחטת לטהרת המצורע אלא דינה לחיות אלא דכדי לדעת אם המצורע טהור יש צורך לשחטה כדי שיוכל לבדקה בסימני טריפה].

על כן מתרץ המהרי"ל באופן אחר את הקושיא, דהנה איתא במשנה בנגעים (פ"ג משנה א') "הכל כשרים לראות את הנגעים אלא שהטומאה והטהרה ביד הכהן אומרים לו אמור טמא והוא אומר טמא אומרים לו אמור טהור (ויעוין ברע"ב ותו"ט שם וברש"י בפס' ל"ו בטרם יבוא הכהן) לפי"ז כל עוד שלא אמר הכהן שהמצורע טמא לא יהיה טמא אף אם יש בו סימני טומאה ברורים.

וא"כ אם יאמר הכהן שהוא טמא על תנאי כך וכך, כגון אם ירד גשם היום אני אומר שהוא מטמא ואם לא ירדו גשמים לא יהיה טמא ואם אכן לא ירדו גשמים אינו טמא כלל, א"כ יכול הוא להתנות ולומר אומר אני שהוא טמא אם יתקיימו ככל האמור בתורה, דהיינו שבעת שיתרפא המצורע מצרעתו ייקחו בעבורו שתי ציפורים טהורות חיות ויקיימו בו ככל האמור בפרשה שהציפורים לא היו טריפות, ברם אם אחת מהציפורים לא תהיה כשרה אם כן לא נתקיים רצון התורה שיטהר, א"כ על זה האופן לא אמרתי כלל שיהיה טמא, ועוד יותר מכך, אפילו אם הכהן לא התנה על כך מכל מקום לב ביי"ד מתנה על זה העניין שתתקיים בו פרשת טהרת מצורע כדן, ומהני בכה"ג. וכיון שכן אין שום

ברם לעני"ד יש לעיין בדבריו, דאפשר דלישי"ש אה"י לא ילמדו את הפסול של טריפה מחיות למיעוטי טריפה אלא ילמדו זאת מטהורות שצריך שתהיינה טהורות לאכילה ולא שתהיינה טריפות ולא מטעם חיות אסרין להו אלא מטעם דטריפות היא איסור בחפצא ובוה יש לחוש תמיד לטריפות, ורק משום שרוב בהמות אינן טריפה לא חיישין לה ולפ"י הדרה קושיא לדוכתא, אמאי לא הבאנו את הראיה מצפורי מצורע).

ואם תקשני אם נילך עם שיטת הישי"ש דרק רוב טריפות אינן חיות יותר מ"ב חודש, א"כ אבדה הראיה שהביאה הגמ' משעיר המשתלח דאין חוששים לטריפה, משום דאזלינן בתר רוב בהמות דאינן טריפה, ברם אם זה שטריפה אינה חיה הוי רק רוב א"כ בלאו הכי בנוי הכל רק על דין רוב ואינו דומה כלל לראיה מפרה אדומה ועגלה ערופה, למה א"כ הביאה משם הגמ' ראיה, ואם גם זו היא ראיה טובה, א"כ נוכל על זה האופן לומר שצפורי מצורע אף היא ראיה טובה והדרה קושייתנו לדוכתא?

ברם אין זו קושיא כלל, דזה ששעיר המשתלח פסול כטריפה לא נלמד מדרשת פסול חיה למיעוטי טריפה כפי שילפינן בצפורי מצורע אלא התם הוי הפסול משום שאיננו ראוי לקרבן, דבקרבנות נפסלה הטריפה כדאיתא בגמ' במנחות (דף ה' ע"ב) "מן הבקר" להוציא את הטריפה. דזה פסול קרבן שאינו ראוי לעלות למעלה מצד חיסרון הטריפה ואין זה שייך לזה אם הוא יכול לחיות אם לאו, אלא זה חסרון בעצם.

כיון שכן, שעיר פסול כיון שבעי שיחול עליו הגורל דבעי להיות ראוי לה' ואם יהיה טריפה אינו ראוי להיות קרבן וכיון שכן אינו "בר הגרלה" כיון שכן הוי חיסרון דטריפה פסול בעצם גם אם יחיה, לפיכך דומה הוא ממש לפרה אדומה ועגלה ערופה ולא דמי כלל לצפורי מצורע דכל החסרון שם משום דהוא טריפה שאינה יכולה לחיות, כיון שכן אתי שפיר ודו"ק היטב.

(מהרה"ג החו"ב בעל ויברך דוד שליט"א)

ג) יישוב קושיות על שיטת הגאונים בבין השמשות

וְטָמֵא עַד הָעֶרֶב (טו, ה)

כבר הרחבתי כמה פעמים בענין שיטת הגאונים בבין השמשות, ועתה אבוא בס"ד ליישב קושיות שונות הרווחות בבי מדרשא על שיטת הגאונים, שיש הסבורים בטעות שהם קושיות חמורות שאין עליהם תשובה, ויהא רעוא דאימא מילתא דתתקבל.

א. רבים טוענים ששיטת הגאונים והגר"א הידועה בענין בין השמשות [שבין השמשות מתחיל בשקיעה הנראית, ואחרי ג' רבעי מיל הוי לילה גמור] נסתרת מהמציאות, כי לשיטתם הזמן של "הכסוף העליון

כפי שמובא במשנה בנגעים הנ"ל, ועל זה אמר המהרי"ל דבריו, דמה תועיל ראית כהן לטמא והלא אפשר דלאו כהן הוא דשמא אביו הוא ישראל ואם הולכים אנו אחרי רוב נמצאנו מטמאים רק מכוח רוב ועל כן באותו ענין סומכים אנו גם על טהרת הציפורים מכוח רוב וזה פשוט ואינו צריך לפנים.

ברם הביא בפרפרת שם ישוב נאה ליישב הקושיא הנ"ל דהנה לפי דברי רש"י ילפינן מחיות ולא טריפות וכבר תמה עליו הרמב"ן בפירושו דזה נגד התו"כ והסוגיא דחולין (דף ק"מ ע"א) דילפי לה מטהורות דבעינן שתהיינה ראויות לאכילה וטריפה אינה טהורה לאכילה ומחיות ילפינן שיהיו חיים ראשי אבריה שלא תהיה חסרת אברים, ברם דרשה זו אזלא למ"ד טריפה חיה לפיכך אי אפשר ללמוד מחיות ולא טריפות, שהרי טריפה יכולה לחיות כמה שנים ומה שנפסלת כי היא אינה טהורה לאכילה ובעינן שתהיה הציפור ראויה לאכילה, ברם למ"ד טריפה אינה חיה ילפינן לה מחיות כפי שלמד רש"י דבעינן שתהיה ראויה לחיות וטריפה איננה חיה יותר מ"ב חודש, וסבירי ליה לרש"י שדרשה זו נותרת למסקנא דקיימ"ל להלכה טריפה אינה חיה.

והנה בענין טריפה שאינה חיה איכא בזה כמה שיטות בין רבותינו, דעת הרשב"א (ריש אלו טריפות) ובתשובותיו (ח"א סימן צ"ח) דזו היא המציאות, שאין לטריפה היכולת לחיות יותר מ"ב חודש, ואפילו אם יבאו ויאמרו לנו שמצינו טריפה שחיה יותר מ"ב חודש אנו מכחישים אותם כי אין לאחר מה שקבעו רבותינו ז"ל ולא כלום ואם יצביעו לנו על טריפה שממשיכה לחיות לאחר י"ב חודש גם לאחר שנתגלו בה סימני טריפה נאמר להם שאיגלאי לנו שאין זו טריפה.

אולם דעת זקני הגאון מהרש"ל זי"ע בישי"ש שם דזה שטריפה איננה חיה הוא מדין רוב שקבעו לנו חכמים שרוב הטריפות שחלו בחולי הזה לא יחיו לאחר שחלו יותר מ"ב חודש ברם איכא מיעוט שיכולים לחיות אפילו שנתיים ושלוש, ואי נייתי כשיטת המהרש"ל דרק רוב טריפות אינן חיות יותר מ"ב חודש אבל איכא מיעוט דחי טפי, דלפ"י נוכל לומר דלפיכך לא הביאה הגמ' ראיה מטהרת צפורי מצורע דלא חיישין שמא הן טריפות דאזלינן בתר רוב שאינן טריפה, ברם אם אין דין רוב כלל בתורה ויש לחוש למיעוט א"כ אי אפשר למעט מחיות את הטריפות שהרי ישנן כאלו שחיות ואם אנו מתבססים על הלכה של חיות למעט את הטריפות בלאו הכי הגענו לכוח רוב, אבל אם בלאו הכי אין רוב אין לנו את ההלכה של חיות למיעוטי טריפה ואין זה דומה כלל לפרה אדומה ועגלה ערופה ששם התבססנו על דבר שלא נבנה מכוח רוב אלא מיידי במצב ודאי כטומאת מת וכי לפיכך התם הוי הראיה ברורה

מההעתקה שלפנינו מוכח דסבירא להו כר"ת, אך **דבריהם דחויים מכל וכל**, שהרי באותה תשובה מפורש להדיא כמה פעמים דלא כר"ת (שכתבו שהכסיף הוא שהאור נשתנה מעט, כנ"ל, וכן כתבו שתחילת ביה"ש הוא בשעה שלא תראה החמה על ראשי הדקלים).

ובאמת איני יודע על סמך מה החליטו שהנוסח שהיה לפני המהר"ם אלשקר לא היה מדוייק ורק אליהם הגיע הנוסח הנכון, אך גם אם נניח כדבריהם אין מכאן תחילת ראייה לשיטת ר"ת, כי באותה תשובה עצמה מבואר שהגאונים פירשו פירוש אחר לגמרי בסימנים של הכסיף התחתון וכו', וזה לשון הגאונים שם: "תלת מילי קאמר ר' יהודה¹: משתשקע החמה כל זמן שפני מערב מאדימין, הכסיף התחתון ולא הכסיף העליון, ופירושו שנשתנה האור בארץ ובקרוב לה והכסיף ועדאין האור בשמים לא נשתנה ולא הכסיף, ואף על פי שאין המערב אדמדם, ושלישי, הכסיף העליון והשווה לתחתון, שאף כלפי הרקיע נישתנה האור והכסיף לחשור, וכשנשתנו התחתון והעליון שניהם הרי ביאר ר' יהודה כי הוא לילה".

הרי לנו שהגאונים עצמם פירשו ש"התחתון" ו"העליון" אינם מקומות ברקיע, אלא "התחתון" הוא "בארץ ובקרוב לה" ו"העליון" הוא בשמים, והסימנים הללו מתאימים לגמרי עם שיטת הגאונים, שהרי תיכף אחר השקיעה מתעמעם האור בארץ ובקרבתה אך הרקיע עדיין מלא אור, וזהו "הכסיף התחתון ולא הכסיף העליון", ורק אחרי כרבע שעה מסתלק הלובן מהשמים ונהפך לגוון אפור, וזהו "הכסיף העליון והשווה לתחתון".

וכפירוש זה מבואר ג"כ בפ"י רב ניסים גאון ברכות ב' ע"ב, שכתב: "וסבר ר' יהודה כי מעת שקיעת החמה ועד שיסתלק זהרה מעל הארץ ויכסיף דמדומה מן הרקיע זהו בין השמשות", הרי להדיא שפ"י שהתחתון והעליון הם הארץ והרקיע, כפ"י הגאונים.

ג. רבים טוענים ששיטת הגאונים והגר"א נסתרת מהמציאות, כיון שלשיטתם הזמן שנראין ג' כוכבים בינוניים הוא ג' רבעי מיל אחרי השקיעה, אך במציאות לא נראים אז ג' כוכבים בשמים, אכן כבר נתברר ע"י כמה מחברים שקושיא זו בטעות יסודה, כי בדקו וראו שבזמן של 14 דקות אחרי השקיעה כבר נראים שלשה כוכבים לבעלי ראייה טובה, אך כדי לראותם צריך להיות במקום ללא תאורה ובלי עננים וזיהום אויר (עיין בזה בספר הזמנים בהלכה פרק מ"ז עמ' תצ"ב ובעוד ספרים), ויתכן מאוד שבזמן חז"ל

והשוה לתחתון" הוא ג' רבעי מיל אחרי השקיעה, ולפירוש רש"י ורוב הראשונים הכסיף היינו השחיר, והרי עינינו רואות שבזמן זה הרקיע בהיר מאוד ואינו שחור כלל.

אכן **קושיא זו לק"מ**, כי כל הראשונים שפירשו שהכסיף היינו השחיר סברו כשיטת ר"ת, אך הגאונים עצמם וההולכים בשיטתם פירשו להדיא לא כן, שהרי בתשובת הגאונים הידועה בענין זה (גנזי קדם ספר ה' עמ' 38) כתבו שהכסיף היינו "נשתנה האור", הרי להדיא דהכסיף היינו שהאור לא נסתלק כלל אלא רק השתנה צבעו מעט, וכן כתבו שם לשון "הכסיף לחשור", דהיינו שמאפיר ונוטה מעט לחשיכה.

ובפ"י רב ניסים גאון ברכות ב' ע"ב כתב שסוף בין השמשות הוא ש"יכסיף דמדומה מן הרקיע", הרי דפ"י דהכסיף היינו שיסתלק הדמדום דהיינו האדמומית, ובפ"י ר' יעקב אלאמשאטי על הרמב"ם [נדפס ברמב"ם מהדו' פרנקל בשם "פ"י קדמון ממצרים", ונדפס לאחרונה שוב ע"פ כמה כת"י בספר 'גנוזות הרמב"ם ובית מדרשו'] הלכות שבת פ"ה ה"ג כתב: "ומאי טהר טהר יומא כלומר עד שיהיה הרקיע זך מאדמימות השמש", וכן בביאור הגר"א סי' רס"א כתב: "בהתחלת ביאת האור שהוא בהכסיף שאז נשקע אורה מלהאדים".

ב. עוד מקשים רבים על שיטת הגאונים, שבגמרא מבואר שבתחילת ביה"ש "הכסיף התחתון ולא הכסיף העליון", ובסוף ביה"ש "הכסיף העליון והשווה לתחתון", הרי שהצד התחתון מכסיף לפני הצד העליון, אך בביה"ש של הגאונים המציאות היא להיפך שהאור מסתלק תחילה מהחלק העליון של הרקיע ורק אח"כ מסתלק מהחלק התחתון הקרוב לאופק, ומזה רוצים רבים להוכיח כשיטת ר"ת (ואומרים שהמתבונן באופק במקומות חשוכים יראה שבתחילת ביה"ש דר"ת משחירה הרצועה התחתונה של האופק והרצועה שמעליו עדיין אדמדמת, ובסוף ביה"ש דר"ת משחיר הכל).

ובספר בין השמשות להגרי"מ טיקוצינסקי רצה לומר מחמת קושיות אלו שהסימנים נאמרו על הצד המזרחי של הרקיע, אך ברוב הראשונים מבואר שהסימן הוא במערב וכן בתשובת הגאונים הידועה בענין בין השמשות שנמצאה בכת"י כתבו להדיא: "כל זמן שפני מזרח שהוא המערב מאדימין... משתשקע החמה כל זמן שהמערב מאדים".

ובשו"ת מהר"ם אלשקר סי' צ"ו העתיק את תשובת הגאונים עם כמה שינויים קלים מנוסח הכת"י, ושם באמת לא נזכר שהמערב מאדים, אלא הלשון שם הוא: "כל זמן שפני מזרח מאדימין... משתשקע החמה כל זמן שפני מזרח מאדימין", ורבים ממחברי זמנינו המצדדים בשיטת ר"ת רוצים לומר שהתשובה שהיתה לפני המהר"ם אלשקר לא היתה מדוייקת, אך

¹ כלומר, ר' יהודה אמר שלשה שלבים בזמן של אחר השקיעה: א. כל זמן שפני מזרח מאדימין. ב. הכסיף התחתון ולא הכסיף העליון. ג. הכסיף העליון והשווה לתחתון.

קשה איך אמרתי בתו"כ דבא כולו כאחת, הא לשיטת הגאונים הוי לילה אף דעדיין לא בא כל אור השמש.

אמנם גם זה לק"מ, שהרי נתבאר לעיל שלשיטת הגאונים "ביאת אורו" קאי רק על האור הלבן החזק, ואור זה הרי באמת מסתלק לגמרי בזמן צה"כ של הגאונים.

ז. בספר אחד הביא ראייה לשיטת ר"ת, ממה שבכל המשנה לא נזכר "צאת הכוכבים", אלא רק "חשיכה", וממה שלא נתפרש בשום מקום מהו גדר חשיכה משמע דהיינו כפשוטו - כשיש חושך גמור.

אך לפי דרכו קשה מזה גם על שיטת ר"ת, שהרי כבר הרבה לפני זמן ר"ת יש חשיכה גמורה, א"כ גם לשיטת ר"ת היה צריך לבאר מהי "חשיכה", כדי שלא יוצאו שבת בזמן שנראה שיש בחוץ חושך גמור וכשלו באיסור כרת וסקילה.

אמנם קושיא זו היא טעות גמורה! כי ידוע לכל בר בי רב שכל המשנה נכתבה בצורה סתומה וחתומה, ועל הרבה משניות אומרת הגמרא "חסורי מחסרה והכי קתני", או שמעמידה באוקימתא מסוימת, ויש במשנה הרבה מילים שאם לא היו מתפרשים בברייתות ובגמרא לא היינו מוצאים בהם את ידיו ורגליו, כמו "מבעה והבער" בריש ב"ק, ואמרינן בסוטה כ"ב ע"א "קרא ושנה ולא שימש ת"ח ר' אלעזר אומר הרי זה עם הארץ ר' שמואל בר נחמני אמר הרי זה בור ר' ינאי אומר ה"ז כותי רב אחא בר יעקב אומר הרי זה מגוש", ועוד אמרינן שם שהמורין הלכה מתוך משנתן הם מבלי עולם.

בא וראה מה שכתב הרמב"ם בהקדמה לפיהמ"ש: "ואשר קראני לחבר זה החיבור הוא אשר ראיתי התלמוד שהוא עושה במשנה דבר שאי אפשר להשיגו בסברא לעולם, שהוא מביא עיקרים ויאמר כי זו המשנה העידה על ענין כך וכך, או שזאת המשנה חסירה מילים ותקון דבריה ראוי להיות כך, או שזו המשנה היא לפלוני ודעתו כך, ועוד שהוא מוסיף במיליה ומחסר מהן ויגלה טעמיה", וכל המשנה היא רק חיבור מקוצר שעל ידו יזכרו התלמידים את כל הדינים המפורשים בברייתות, וכן כאן הדבר נסתם במשנה ונתפרש בברייתא בברכות ב' ע"ב (וכ"ה בתוספתא שם) שהלילה בצאת הכוכבים, וכן בברייתא בשבת ל"ד ע"ב נתפרשו היטב גבולות בין השמשות.

ובאמת לפי דרכו של המחבר הנ"ל יש להקשות קושיא הפוכה על שיטת ר"ת, דהנה ממה שנזכר במשנה "חשיכה" ניתן להבין רק מתי הוא סוף בין השמשות, אך א"א להבין מזה כלל מתי מתחיל זמן בין השמשות, ובשלמא לשיטת הגאונים י"ל דכיון שנזכר בתורה "את המאור הגדול לממשלת היום", ובתהילים "את השמש לממשלת ביום", וכן נזכר במשנה בהרבה מקומות (חלה פ"א מ"ט, בכורים פ"ב

ראו גם יותר מזה, כיון שראיתם היתה טובה מראיתנו, והדברים ידועים.

ד. רבים הקשו ממימרא דשמואל בשבת ל"ה ע"ב "כוכב אחד יום שנים בין השמשות שלשה לילה", והובא סימן זה לדינא ברי"ף, ומירי שם בכוכבים בינוניים, ולשיטת הגאונים שביה"ש מתחיל בשקיעה הנראית צ"ל ש"כוכב אחד יום" היינו לפני השקיעה, ותימה דאיך אפשר שיראו כוכבים בינוניים לפני שקיעת החמה.

אכן הגאונים עצמם עמדו בקושיא זו בתשובה הנ"ל (שנדפסה בגנזי קדם ספר ה'), והוכיחו מזה דקיי"ל כרב יוסף שגם אחר השקיעה כל זמן שפני מזרח מאדימין הוי יום, וכ"כ בפ"י רבינו יהונתן שם, ותמה על הרי"ף שפסק כרבה, ובחי' הר"ן שם כתב דמימרא זו היא אליבא דר' יוסי שלפי שיטתו זמן ביה"ש דר' יהודה הוא יום גמור, וכן פירש רבינו פרחיה שם: "כוכב אחד יום. כלומר אף על פי ששקעה החמה ונראה כוכב אחד עדיין יום הוא", וכ"כ בביאור הגר"א סי' רס"א והביא ראייה לזה מסוגיית הגמ', ע"ש, ולפ"ז ניחא גם לפי דעת הרי"ף.

ה. בשו"ת מהר"י פראג'י סי' מ"ז הקשה מזמן הדלקת נר חנוכה שהוא משתשקע החמה עד שתכלה רגל מן השוק, ובתחילת השקיעה שלפי שיטת הגאונים עדיין יש אור גדול ושרגא בטיהרא מאי מהניא, ועל כרחך דהכוונה לשקיעה שניה וכר"ת, וכבר הרגיש בראיה זו בהגהות מרדכי שבת רמז תנ"ה בשם תוס' ה"ר חזקיה, ובתוס' רא"ש שבת ל"ה ע"א כתב ראייה זו בשם ר"ת עצמו, ע"ש, אמנם בשיטת הגאונים י"ל דדוקא שרגא ב"טיהרא" (=צהרים) לא מהני (כלשון הגמ' חולין ס' ע"ב וכע"ז בשבת ס"ג ע"א), אך שרגא בסוף היום ודאי מהני, והחוש יעיד שכבר אחר השקיעה רואים ברחוב היטב את נרות החנוכה הדולקים בחלונות.

ו. בספר אורות חיים פ"ב אות ח' כתב להוכיח כשיטת ר"ת מדברי התו"כ פרשת שמיני פרשה ו', דתניא התם: "במים יובא כולו כאחת יכול מקצתו ת"ל ובא השמש וטהר מה טהרה אמורה למטן **ביאת שמש כלו כאחת** אף כאן ביאת כלי כלו כאחת", ולכאורה מנ"ל דובא השמש היינו כולו, ובשלמא לר"ת י"ל דסמיך אדרשה דובא השמש וטהר דהיינו טהר יומא או ביאת אורו ולפ"ז בא השמש היינו ביאת כל אורו, אך להגאונים דובא השמש היינו רק ג' רבעי מיל אחר השקיעה באמת אין זה ביאת כל אורו.

ובאמת, גם ר"ת מודה שבצה"כ יש קצת אור כפי שהיתה המציאות במקומו של ר"ת, 90 דקות אחרי השקיעה עדיין יש הרבה אור, נמצא שקושיא זו קשה גם על ר"ת.

ויש לציין שקושיא זו היא רק לפי גירסת הגאונים בריש ברכות דובא השמש היינו ביאת אורו, דלפ"ז

וביטול הוא רק השבתת ה"שם חמץ" שבו, ואיך מילה אחת תתפרש בשני פירושים שונים.

ובדעת רש"י והרמב"ן נראה, דעיקר ההשבתה היא באמת רק ביטול ה"שם חמץ" מביתו, ומה דמהניא השבתה ע"י שריפה היינו רק משום שע"ז ממילא נתבטל ג"כ ה"שם חמץ" שבו, דתו אין לו על מה לחול.

נמצא דפלוגתת רש"י ותוס' בזה היא האם מצות ההשבתה היא על "גוף החמץ", או על ה"שם חמץ", [ובלשון אחרת: האם ההשבתה היא על ה"חומר" של החמץ, או על ה"צורה" של החמץ].

והנה בצפנת פענח כתב לבאר דזה הוא ביאור מחלוקת ר' יהודה וחכמים בצורת ביעור חמץ, דר' יהודה דאמר אין ביעור חמץ אלא שריפה ס"ל דמצות ההשבתה היא על ה'חומר' של החמץ, ורבנן דאמרו דאף מפרר וזורה לרוח או מטיל לים ס"ל דהעיקר הוא לבטל את 'שם החמץ', ובזה שמפסיד אותו פקע ממנו שם אוכל וממילא לא הוי חמץ.

וביאר הצ"פ דר' יהודה ורבנן אזלי לשיטתייהו בספרא בחוקותי פרשה ב', דתניא התם: **"והשבתי חיה רעה מן הארץ, ר' יהודה אומר מעבירים מן העולם, ר' שמעון אומר משביתן שלא יזקו"**, הרי דר' יהודה ס"ל ד"השבתה" היינו ביטול המציאות של גוף הדבר, ור"ש ס"ל ד"השבתה" היינו ביטול השם של הדבר², ולכן אמר דשם ההשבתה היא ביטול השם "חיה רעה" שלהם³.

אמנם ביאור זה שייך רק לשיטת התוס' לקמן י"ב ע"ב דהא דאין ביעור חמץ אלא שריפה לר' יהודה היינו אחר חצות שאז הוא זמן התשביתו, אך לרש"י שאז השבתתו בכל דבר על כרחך ס"ל דגם לר' יהודה השבתה אינה דוקא להשבית את גוף הדבר.

ועוד כתב הצ"פ דר' יהודה ור"ש אזלי בזה לשיטתייהו במחלוקתם לקמן כ"ח ע"א וע"ב, דלר' יהודה בין לפני זמנו בין לאחר זמנו עובר עליו בלא, ולר"ש לפני זמנו ולאחר זמנו אינו עובר עליו בלא כלום, וביאר הצ"פ דר' יהודה ס"ל דהאיסור חמץ חל על גוף החמץ וכיון שחל תו לא פוקע גם

מ"א, נזיר פ"ו מ"ו, נגעים פי"ד מ"ג, טהרות פ"א מ"א, ועוד) "הערב שמש", ובשבת פ"א מ"ח: "וב"ה מתירין עם השמש", ובמנחות פ"י מ"ג: "כיון שחשכה אומר להם בא השמש אומרים הן" (וכן הלשון "בין השמשות" הוא על שם שקיעת השמש, וכן תרגום בין הערבים הוא "בין שמיא"), מכל זה אנו יודעים שודאי דכל זמן שהשמש זורחת הוא יום גמור, ואם כן מסתברא שאחרי השקיעה מתחיל בין השמשות, אך זה ניחא רק לשיטת הגאונים, אך לשיטת ר"ת אין לנו במשנה כל מקור ורמז לכך שתחילת ביה"ש הוא ג' מילין ורביע אחר השקיעה, אלא על כרחך דסמכין בזה רק על דברי הברייתא (שבת ל"ד ע"ב) המפרשת את גבולות בין השמשות.

ד) בגדר מצות ביעור חמץ לר' יהודה ורבנן

אמרינן בפסחים ד' ע"ב. "דבדיקת חמץ מדרבנן הוא דמדאורייתא בביטול בעלמא סגי ליה", ופירש רש"י: "דכתיב תשביתו ולא כתיב תבערו, והשבתה דלב היא השבתה", וכתבו ע"ז התוס' (ד"ה מדאורייתא): "וקשה לר"י דהאי השבתה הבערה היא ולא ביטול דתניא בשמעתין רע"א אין צריך הרי הוא אומר תשביתו ומצינו להבערה שהיא אב מלאכה".

ובחידושי הרמב"ן שם כתב על זה: "וכן מה שהקשו מדברי ר' עקיבא מצינו הבערה שהיא אב מלאכה אינה קושיא, דאטו ביעור לאו דאורייתא הוא, אלא כל שמבער ודאי משבית הוא דהכי קאמר רחמנא שיהא שאור בטל מבתיכם ואין ביטול בידים אלא שריפה, ומדלא כתיב תשרופו ש"מ ביטול בפה נמי ביטול הוא, מיהו קרא ודאי בחול כתיב בזמן שאתה יכול לבערו אף בידים, ועוד דאי ביום הראשון תשביתו ביום טוב הוא על כרחין תשביתו בשריפה הוא, דהא אחר זמן איסורו הוא שכבר נאסר מתחלת הלילה ואין דינו אלא בשריפה דגמרינן מנותר כדברי רבי יהודה, וביטול דפה לאחר איסורו לאו כלום הוא דלאו ברשותיה קאי ולא מצי מבטל ליה, אלא על כרחין ביום טוב אין תשביתו אלא תבטלו אותו מן העולם בשריפה, אבל קודם זמן איסורו ביטולו בדבור בעלמא נמי הוא שכולן ביטול הן, והיינו נמי לישנא דגמ' (כ"ז ב') דקאמר תשביתו השבתתו בכל דבר שאתה יכול להשביתו וכל שמבער ודאי משבית הוא".

ותמצית דבריו היא: דתשביתו משמע גם שריפה וגם ביטול בפה, וממילא לק"מ קושיית תוס' מר"ע, ובשיטת התוס' נראה דלא מסתברא להו דתשביתו משמע תרוייהו, כי המה שני דברים שונים לגמרי, שריפה היא השבתת גוף החמץ,

² וז"ל בשו"ת צ"פ וורשא סי' נ': "והנה בתו"כ פרשת בחקותי על קרא דוהשבתי חיה כו' מביא שם פלוגתא דר"י ור"ש אם ההשבתה ר"ל כמות הדברים וס"ל לר"י ואזיל לשיטתו דאין ביעור חמץ אלא שריפה, ר"ל דצריך שלא תהא הכמות וכמבואר בירושלמי פ"ב דפסחים השבתה שיהא בלא יראה כו', אבל ר"ש ס"ל דהשבתה הוי ג"כ ביטול איכות הדבר".

³ סתם "שביתתה" היא גם שביתתה ממלאכה, אך השבתה מן הארץ או מן הבית, היינו דוקא הסרה גמורה של הדבר משם, ובזה פליגי מה נחשב העיקר של הדבר.

השבתה מעליא הוו, ואזיל רש"י לשיטתו דס"ל דלר' יהודה אחר חצות השבתתו בכל דבר, הרי דתשביתו לדידיה לאו דוקא בשריפה, וכנ"ל.

אמנם בשיטת הרמב"ם שפיר י"ל ביישוב קושיית התוס' כפי הדרך שכתבנו ע"פ הצ"פ, דהרמב"ם בפ"ב מהלכות חמץ ומצה ה"ב ג"כ כתב דתשביתו הוי רק ביטול בלב, ולכאורה קשה עליו קושיית התוס' הנ"ל מדברי ר"ע, וכפי שנתבאר, וי"ל דהרמב"ם אזיל לטעמיה דפסק שם פ"ג הי"א כחכמים, נמצא דלדידיה לדינא קיי"ל דלא כר"ע דס"ל דתשביתו היינו שצריך לבער את גוף חומר החמץ, אלא קיי"ל כרבנן דתשביתו היינו רק לבער את ה"שם חמץ", וכמשנ"ת, ולכן בביטול בלב סגי.

ה) פרפראות לפסח.

פסח בגימטריא "לא בחיל ולא בכח", רמז שהישועה היתה רק בידי שמים ללא שום פעולה מצידם, וכמ"ש ה' ילחם לכם ואתם תחרישון.

מצה בגימטריא "עניה" משום שהיא לחם עוני, וכן "חוזק יד", כי אכילת מצה היא זכר לחוזק יד כמ"ש "כִּי בַחֲזֶק יָד הוֹצִיא ה' אֶתְכֶם מִמִּצְרָיִם" וְלֹא יֵאָכֵל חֻמֶּץ.

וכן מצה בגימטריא "קהל", שקהל הוא שם מיוחד לישראל, ואפילו קהל גרים לא איקרי קהל, וקהל ישראל הוא בבחינת מצה, שלא הספיק בצקם להחמיץ.

וכן "טובך יביעו", רמז שאומרים על המצה שירות ותשבחות, כמ"ש "לחם עוני לחם שעונין עליו דברים הרבה".

מרור בגימטריא "דבר מר", וכן "מות", וכן "מוקש", וכן "מרקוליס", וכן "קרוסולים" (רגליה יורדות מו"ת).

ארבע כוסות בגימטריא "מדוי מצרים הרעים", וכן "כי יקח איש אשה", [כי ביציאת מצרים נאמר "ולקחתי אתכם לי לעם, והקב"ה וכנסת ישראל נמשלים בשיר השירים לאיש ואשה, וכן כתוב "וארסתיך לי לעולם"], וכן בגימטריא "נשכימה לכרמים", וכן "רבי שמעון בן יוחאי".

הגדה של פסח בגימטריא "גְּאֵלָה תְּהִיָּה לוֹ", וכן "וְשָׁלְמוּ יְמֵי אֲבֹלָךְ", רמז שבזכות הגדה של פסח תבא הגאולה השלימה בב"א, וכן בגמטריא "יְבֹשׁוּ יְבֵהֶלּוּ מְאֹד כָּל אֲיָבִי".

לאחר הפסח, ור"ש ס"ל דהאיסור חל רק על ה"שם חמץ" שבחמץ, ואחר הפסח כבר אין עליו שם חמץ, דשם זה חל עליו רק מחמת האיסור חמץ שבפסח⁴.

ולשיטתייהו אזלי, דלר' יהודה דהאיסור חל על גוף החמץ ההשבתה היא ג"כ להשבית את גוף החמץ, ולר"ש שהאיסור חל על ה"שם חמץ" ההשבתה היא ג"כ להשבית את ה"שם חמץ", ואף שלפני פסח עדיין לא חל ה"שם חמץ", מ"מ הרי שם חמץ חל בפסח רק על מה שנקרא "חמץ", וכאן ההשבתה היא שמבטלים מהדבר תואר "חמץ" ונותנין לו תואר עפר, אך לר' יהודה י"ל דזה לא מהני, כיון דהאיסור חל על כל חומר שטבעו הוא טבע החמץ, בין אם נקרא חמץ בין אם לא⁵.

ולפי ביאור זה נמצא, דר' יהודה ור"ע ס"ל דדין ההשבתה הוא על גוף החמץ, ולפ"ז יפה הקשו תוס' על רש"י מדברי ר"ע דמוכח דס"ל דתשביתו היינו דוקא ביטול החומר של החמץ, ואיך פירש רש"י דתשביתו הוא ביטול צורת החמץ.

ואפשר דהתוס' אזלי בזה לשיטתם לקמן כ"ז ע"ב דכתבו דקיי"ל כר' יהודה, ולכן הקשו משיטתו על פירוש רש"י, ובשיטת רש"י אפשר לומר דס"ל כשיטת הגאונים והרי"ף והרמב"ם דהלכה כחכמים, ולפ"ז קיי"ל דההשבתה היא רק על ה"שם חמץ", וא"כ שפיר פירש"י דהשבתה בלב הויא השבתה, ולק"מ מדברי ר"ע דאיהו לטעמיה אזיל דס"ל אין ביעור חמץ אלא שריפה, אך רש"י קאי אליבא דהלכתא כרבנן דס"ל דההשבתה היא על השם חמץ כנ"ל.

אכן ברא"ש פ"ב סי' ג' כתב דרש"י פסק כר' יהודה, וכן הוא בסידור רש"י סי' ת', ולפ"ז הדרא הקושיא על רש"י לדוכתה, דאי ס"ל כר' יהודה איך פירש דהשבתה בלב מהניא, הא לר"י צריך להשבית דוקא את גוף החמץ, כמו שנתבאר, ועוד, דבסידור רש"י שם כתב להדיא דמדאורייתא בביטול פה סגי, ועל כרחך דרש"י לא ס"ל כביאור הצ"פ הנ"ל, אלא ס"ל דלר' יהודה גם השבתת חומר החמץ וגם השבתת שם החמץ תרווייהו

⁴ וזה לשון הצ"פ בקונטרס השלמה עמ' 65: "גבי חמץ תליא במחלוקת ר"י ור"ש אם חמץ לאחר הפסח אסור בהנאה דמאן דס"ל אסור ס"ל דהאיסור חל על העצם ומאן דס"ל מותר ס"ל דלא הוה רק תואר וכשהלך הזמן בטל התואר".

(ויודע שהרבה אחרונים ביארו בפלוגתת ר"י ור"ש הנ"ל דפליגי אי איסור חמץ הוא איסור גברא או איסור חפצא, וכן ביאר הצ"פ עצמו בהלכות חו"מ פ"א ה"ו, אך כאן חזר בו וביאר כנ"ל).

⁵ וז"ל במכתבי תורה סי' ק"ט: "הביטול נ"מ אם מבטל להתואר או העצם וגבי חמץ נ"מ אם קיי"ל כר"ש רק התואר ואם קיי"ל כר"י אז העצם".

ואינו רוצה לקנות שור נגחן שהוא עומד לשחיטה, ועל כן המקח הוא מקח טעות. דעת רב שצודק הלוקח בטענתו והמקח הוא מקח טעות. ואילו דעת שמואל היא שיכול המוכר לטעון ללוקח שהוא מכר לו את השור לשחיטה. ומבואר שם בגמרא שנקודת המחלוקת היא באופן שרוב האנשים קונים לחרישה, ועל כן סובר רב שיכול הלוקח לבטל את המקח, אבל שמואל סובר שאין הולכים בממון אחר הרוב, והמקח אינו בטל. וכן פסק השולחן ערוך (חו"מ רלב, כג). ובפשטות טעם הדבר הוא לפי שחזקת הממון של בעל הממון עדיפה על פני הרוב, ועל כן אין בכוחו של הרוב להוציא ממון ממוחזק.

ב. והנה איתא בגמרא (בבא קמא ו, ב): "תנו רבנן מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם מיטב שדהו של ניזק ומיטב כרמו של ניזק, דברי רבי ישמעאל. רבי עקיבא אומר לא בא הכתוב אלא לגבות לנזקין מן העידית, וק"ו להקדש. ורבי ישמעאל, אכל שמינה משלם שמינה, אכל כחושה משלם שמינה. אמר רב אידי בר אבין הכא במאי עסקינן כגון שאכל ערוגה בין הערוגות, ולא ידעין אי כחושה אכל אי שמינה אכל, דמשלם שמינה. אמר רבא ומה אילו ידעין דכחושה אכל לא משלם אלא כחושה, השתא דלא ידעין אי כחושה אכל אי שמינה אכל משלם שמינה. המוציא מחבירו עליו הראיה."

ובאמת שדברי רב אידי בר אבין צריכים ביאור, מהיכתי תיתי שנחייב את המזיק מכח ספק לשלם ערוגה שמינה. ובהגהות מלא הרועים שם כתב שכיון שרוב הערוגות הם שמנות, על כן מחייבים את המזיק לשלם כפי רוב הערוגות. והוסיף שאף על פי שדעת שמואל (ב"ק מו, ב) שאין הולכים בממון אחר הרוב, הכא שהוא רוב הנמצא לפנינו [דהיינו רובא דאיתא קמן], הולכים בו אחר הרוב, וכמבואר בתרומת הדשן (סי' שיד). והיינו שהתרומת הדשן מחלק בין רוב שאינו נמצא לפנינו, כמו רוב בני אדם שקונים לחרישה, שאז אין הולכים בממון אחר הרוב, לבין רוב הנמצא לפנינו, שאז הולכים אחר הרוב גם בנוגע לדיני ממונות. אלא שיש להעיר על דברי המלא הרועים, שלכאורה הכא נחשב הדבר כקבוע שהרי הספר הוא על הערוגה [ויעויין במרומי שדה שכתב לתרץ כעין זה, ודחה את התירוץ].

והיה אפשר ליישב על פי דברי המהרי"ל דיסקין זצ"ל (פסקים מב ס"ק טו בהגה) שכתב: "דוגמא לדבר מהא דמחייבין לרב בבור אף דלדידיה (נ, ב) אי הו' ידעין דחבטה אזיקתיה הו' פטרינן ליה דקרקע עולם אזיקתיה – ועל כרחך ס"ל דיותר מצוי הוא ליזוק מהבלא ומפקינן ממונא בהכי – אמת שיש לומר דרב לטעמיה (מו, א) דס"ל דהולכין בממון אחר הרוב. או לפי דכללא הוא בדיני ממונות דכל מאן דפשע בתר דידיה אזלינן לחייבו כדקיי"ל (ב"מ מב, א) גבי תחילתו בפשיעה וסופו באונס."

וכן בגימטריא "בְּרוּךְ מְרַחֵב גֶּד" ונראה לפרש בדרך רמז שברוך מי שמרחיב להגיד את סיפור יציאת מצרים.

ליל הסדר בגימטריא "וַיִּצְעֲקוּ אֶל ה'", וכן "הַסֵּלַח לְכָל עֲוֹנֵי", וכן "וּמְרַאֲיָה נְאוּה", וכן "לא יִחַרץ" רמז שהוא ליל שימורים, וכן "נר חנוכה", רמז שאותו לילה האיר כיום, כבחינת נר חנוכה שהוא הארה בתוך החושך של מלכות יון.

ופסח ה' על הפתח בגימטריא "עלה הוא אֲשֶׁה רִיחַ נִיחֹחַ לָהּ".

חג הפסח בגימטריא "פְּטוּב לֵב הַמֶּלֶךְ", שאז המלך מלכו של עולם מתנהג עם העולם במידת טובו.

קרבת פסח בגימטריא "כְּנָף רְנָנִים", רמז שאומרים עליו את ההלל.

וכן בגימטריא "אֲתָה הוּא ה' לְבַדְךָ", [כי קרבן פסח ענינו יחוד ה', שזבחו את תועבת מצרים קרבן לה', והראו בזה שמזל טלה שהוא הבכור למזלות הוא רק שמש קטן של בורא כל העולמות], וכן "תימן", רמז למידת החסד המיוחסת לצד דרום, וכן "פְּרוּ וְרְבוּ".

"ממדבר מתנה" - עיונים בפרשה (מהרה"ג רבי בניהו כהן שליט"א)

ו) בענין הליכה אחר הרוב בממון ובקנס

א כתוב בפרשה (ויקרא יד, לח) לגבי נגעי בתים: "וַיֵּצֵא הַכֹּהֵן מִן הַבַּיִת אֶל פֶּתַח הַבַּיִת וְהִסְגִּיר אֶת הַבַּיִת שִׁבְעַת יָמִים". ובגמרא (חולין י, ב) איתא: "מנא הא מלתא דאמור רבנן אוקי מילתא אחזקיה. אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן, אמר קרא ויצא הכהן מן הבית אל פתח הבית והסגיר את הבית שבעת ימים, דלמא אדנפיק ואתא בצר ליה שיעורא, אלא לאו משום דאמרינן אוקי אחזקיה". והיינו שמזה שהכהן מסגיר את הבית לאחר יציאתו ואינו צריך לחשוש שמא התמעט הנגע משיעור גריס, מוכח שהולכים אחר חזקה. ולאחר מכן ממשיכה הגמרא (שם יא, א – יא, ב) ומביאה מספר ראיות שהולכים אחר הרוב, ואף ברוב שאינו לפנינו, כלומר רוב המבוסס על הסתברות של סיכויים [ויעויין בראש יוסף שם שדקדק מלשון הגמרא "דאמור רבנן" שדין חזקה הוא רק מדרבנן].

והנה בתחילת פרק המוכר פירות (ב"ב צב, ב) נחלקו רב ושמואל באדם המוכר שור לחבירו ונמצא השור נגחן, וטוען הלוקח שהוא קנה את השור לחרישה

שבאבידה כיון שאין המאבד נחשב מוחזק, אפשר לילך אחר הרוב, שהרי אז הרוב אינו מפקיע את החזקה. ועוד כתב ליישב שרוב הנמצא לפנינו [כמו רוב של עשר חנויות שתשעה מהן מוכרות בשר כשר ואחת בשר טריפה] מועיל אף בממון, וכדברי התרומת הדשן שהובאו לעיל. ונראה לומר שטעם הדבר הוא לפי שרוב כזה הוא יותר בירור מאשר רוב שאינו לפנינו, ועל כן יש בכוחו להועיל אף בממון. העולה מכל הדברים, שבמזיק דעת המהרי"ל דיסקין שהולכים אחר הרוב אף בממון, ובדיני קנסות מבואר בהגהות חכמת שלמה שהולכים אחר הרוב אף בממון, וכן רוב הנמצא לפנינו מועיל אף בדיני ממונות.

מהגאון בעל "גינת אגוז" שליט"א

(ז) בענין חציצה בשיער

ורחץ במים את כל בשרו (טו, טז)

שנינו עירובין דף ד' שיעורין חציצין ומחיצין הלמ"מ, ומפרשין, כי איצריך הלכתא לשערו, וכדברה בר רב הונא דארבר"ה נימא אחת קשורה חוצצות [דמצי להדוקה שפיר ואין המים נכנסין בקשר, רש"י] שלש אינן חוצצת שתים איני יודע, ופריך שערן נמי דאורייתא הוא, דתניא ורחץ את כל בשרו את הטפל לבשרו וזהו שער, ומשני, כי אתאי הילכתא לרובו ולמיעוטו ולמקפיד ולשאין מקפיד וכדרי' יצחק דאר"י דבר תורה [הלכה למשה מפני בתורה שבעל פה, רש"י] רובו [רוב שער], שאם יש בו דבר החוצץ כגון דם יבש ודיו וטיט יבש וכו' או שקשור רובו אחת אחת, רש"י] ומקפיד עליו חוצץ ושאינו מקפיד עליו אינו חוצץ וגזרו על רובו שאינו מקפיד, משום רובו המקפיד, ועל מיעוטו המקפיד משום רובו המקפיד. ע"כ.

והנה רש"י פ"י רובו היינו רוב השערות, וכן שיער חוצץ אע"פ שהוא מיעוט כלפי הגוף, וכ"פ השו"ע יו"ד קצח ס"ה כדעת הגאונים, ודעת הרמב"ם דהשיער הוי חלק מהגוף ובענין רוב הגוף כולו, והשיער מצטרף לרוב הגוף.

והנה לדעת רש"י והגאונים דדנין מקום השיער בפני עצמו, ופירש"י רוב שערן מטונף או קשור

ומבואר מדבריו חידוש גדול לדינא שכל שהיה מעשה פשיעה הולכים בתר רובא, ואם כן הכי נמי אפשר לומר שזהו דעת רב אידי הכא. ובביאור הדבר נראה לומר שכל שהיתה פשיעה מצד המוחזק, נחלשת כוח המוחזקות שלו, ואז אפשר ללכת אחר הרוב [ויעוין בדברות משה (גיטין הערות על פ"ה הערה ג, עמ' תקפג) מה שתירץ בדעת רב אידי].

ובהגהות חכמת שלמה (חו"מ רלב, כג) כתב יסוד אחר: "והנה שמעתי מקשין העולם דא"כ למה חייבה התורה באונס ומפתה הקנס לאבי הנערה הרי בזה נשאר קושיית הש"ס (חולין יא, ב) דילמא לאו אביה הוא ואי משום דאזלין בתר רובא הרי אין הולכין בממון אחר הרוב. והשבתי דנראה לפי עניות דעתי דבקנס הולכין אחר הרוב, דהטעם דאין הולכין בממון אחר הרוב הוי מכת חזקת ממון המסייע למוחזק וחזקת ממון אלים, וא"כ זה אתי שפיר בכל החובות דכבר נשתעבדו נכסיו ואם הוי האמת כדברי הטוען כבר היו נכסיו משועבדים לו, וא"כ הרי זה סותר חזקת ממון למה שביד האדם בחזקת שהוא שלו לכך אין הולכין בממון אחר הרוב, אבל בקנס דאינו מתחיל חיובו רק משעת העמדה בדין ואילך וא"כ אף אם נתחייב מכבר עדיין לא זכה זה שכנגדו בשעבוד נכסיו וא"כ אינו סותר חזקת ממון והוי בספק רק על להבא אם נשתעבדו לו נכסיו ועל להבא לא שייך חזקה ולכך בקנס אזלין בתר רוב". והיינו שבדיני קנסות לא שייך לומר שחזקת המוחזק גוברת על רוב, כיון שכל החיוב בקנס הוא רק מכאן ולהבא.

ג. והנה בגמרא (ב"מ כב, ב) איתא בסיום סוגיית ייאוש שלא מדעת: "אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי וכי מאחר דאיתותב רבא, הני תמרי דזיקא היכי אכלינן להו. אמר ליה כיון דאיכא שקצים ורמשים דקא אכלי להו, מעיקרא יאושי מיאש מנייהו. יתמי דלאו בני מחילה נינהו מאי. אמר ליה באגא בארעא דיתמי לא מחזקינן". וביאר רש"י: "באגא בארעא דיתמי לא מחזקינן - אין עלינו להחזיק כל הבקעה בחזקת הקרקע של יתומין, ולאסור כל התמרים משום ספק קרקע של יתומים, אלא הולכין אחר הרוב" [ויעוין באור שמח (ע"ז ז, ו ד"ה וראיתי) שהקשה שלכאורה כאן זהו קבוע שהרי הנידון הוא על הבקעה].

והקשה בהגהות מהר"ץ חיות (שם): "לכאורה הרי קיימא לן שאין הולכין בממון אחר הרוב, וספק גזל אסור, ודלמא מיתומים הם ולא בני מחילה". והיינו שדברי רש"י צריכים עיון, שהרי אין הולכים בממון אחר הרוב.

ובהגהות חכמת שלמה (רצב, י) גם כן הקשה כן, וכתב: "ואפשר דבאבידה שאני, ועיין ברשב"ם (ב"ב צג, א ד"ה בתר חזקה) דהוא גופו מוחזק, ומוכח שם דס"ל דברובא דאיתא קמן מהני אף בממון". ומבואר מדבריו שני תירוצים על קושיית המהר"ץ חיות, חדא,

פוסלת בו הוי גדר נפרד משאר טבילת כל הגוף, שבענין טבילת השערות כדי להכשיר טבילת הגוף, ולכך יש לחושבו בפני"ע.

[והנה במחצה"ש כ' דבפלוגת הרמב"ם והגאונים יש לתלות הדין אם לצרף את השיער למדידת רוב הגוף. ואמנם לדי' השפ"א אף לדעת הגאונים יש לחשב מקום שורש השערות שהוא חלק מן הגוף, ויש לחושבו לרוב עם כל הגוף, ורק שהדין טבילת של שורש השערות תלוי בטבילת השיער].

אכן צ"ב טובא, דאי נימא כהשפ"א דאין השערות מצד עצמן טעונים טבילה אלא בשביל שורש השערות, והנה היכא דאיכא חציצה במיעוט השערות, הא אינו מעכב, לפי שזה רק חציצה למיעוט שורש השער, א"כ אף היכא שיהא שיערה אחת או מיעוט השערות מחוץ למים ולא יטבלו כלל, נמי תעלה הטבילה, לפי שכל דין טבילתם בשביל השורש, וכמו חציצה במיעוטן שאינו מעכב אע"פ שע"ז לא נטבל שורש השיער, וה"ה כשהשיער חוץ למים לא מעכב במיעוט השערות שהם אינם טעונים טבילה מצד עצמן.

[ואמנם בפשיטות העירוני די"ל דהדין שלא יהא השיער חוץ למים אינו מחידוש זה דאת הטפל לבשרו, אלא מצד מעשה טבילה של האדם, דכיון שהשיער מחובר לו, אף שאין השיער טעון טבילה, מ"מ משום דיש לו להכנס כולו למים צריך גם שהשיער לא יהא חוץ למים].

ובביאור הדברים י"ל בס"ד, דהנה בעיקר הא דמרבין את הטפל לבשרו, צ"ב דהלא שורש השיער הלא מכלל הגוף ובעי טבילה כמו כל הגוף, ואי יש בו שיער הרי הוי חציצה, ואיך תעלה לו טבילה. וא"כ אף בלאו ריבוי דקרא הלא השערות הויין חציצה.

אחת אחת, תמהו בשפ"א (סוכה ו, ב) ועוד אחרונים, דכיון דדנים השערות בפני"ע, א"כ יש לחשב נמי את השערות לכל ארכן, וא"כ למה יחשב קשר אחד חציצה לכל השיער. [וכי השפ"א דבשלמא אי איירי כשיש ברוב שערות קשרים לכל ארכן אי"ש, אבל דדוחק לומר דרק בהכי איירי חציצה דשיער. ואמנם כ"כ באבנ"ז ועוד אחרונים דהכי איירי אופן חציצה בשיער. ובשפ"א עירובין ד, ב הניח בצ"ע].

וכי בשפת אמת, דלדעת רש"י וההגאונים עיקר פסול חציצה בשיער אינו מצד השערות עצמן, אלא עיקר הפסול הוא משום דין הטבילה של מקום שורש השערות, דמחמת השערות אין המים באים למקום שורשן, וכגון שערות הראש מצד טבילת הראש שזה חלק מהגוף עצמו, לכן נאמר שיהיו השערות במים, אבל אין חיובן בטבילה מצד עצמן, אלא בשביל מקומם בגוף. ואם יש קשר ברוב שערותיו יש קשר או טינוף, אפי' קשר אחד או טינוף מועט, חשיב חציצה ברוב שורש השערות. [וסיים שם וצ"ע מני"ל הא].

ובעיקר דבריו יש להעיר, חדא, דדעת רש"י והגאונים דמקום השיער נידון בפני"ע לכאורה יתבאר אי נימא דהדין נאמר על השיער, אך אי בטבילת הגוף עסקינן היינו מקום שורש השערות, א"כ אמאי נחלק דינו ונידון בפני"ע הלא חלק מן הגוף הוא. גם צ"ב, דלשון דרשת הגמ' את הטפל לבשרו וזהו שיער, משמע דהדין נאמר על השיער, ולא על מקום שורש השערות בראש.

אכן יש לבאר דבריו, די"ל דתרתני נאמר בדרשת את הטפל לבשרו, דבאמת לפי דבריו עיקר הפסוק בא להורות שמועיל לטבול את שורשי השערות שבגוף ע"י טבילת השערות, ולא נחשב חציצה, אכן בהא גופא שמעינן דצריך לטבול את השערות הטפל לבשרו, ודין זה שצריך לטבול השערות וחציצה

מעכבת בו, דמה שייך עיכוב של חציצה ע"ג חציצה. ועכ"פ מבואר דאמנם צריך לטבול במקוה כל שער, גם אי לאו ריבויא דאת הטפל לבשרו, אלא דאין חציצה מעכבת.

ומעתה צ"ב מהו א"כ שנתחדש בדין טבילת השיער, להכשיר לטבילת שורש השיער שתהא חציצה מעכבת, ואם נאמר דין טבילה. הדרא קושיא לדוכתא דקשר אחד אינו רוב השיער.

ונראה דנאמר דצריך לטבול את השערות, אך לא נאמר "דין טבילה", הנה הדין דמיעוטו המקפיד הוא מדיני טבילה דרובו ככולו, אך אם בענין מציאות של טבילה לא שייך דמיעוטו המקפיד לא יעכב.

[אמנם ברובו שאינו מקפיד שפיר נחשב שטבל, לפי שהדין דאינו מקפיד אינו הלכות בהלכות טבילה, אלא גדר מציאות הדבר בשאינו מקפיד כן כל לזאות שנמנע בדבר עצמו, דמהני בכל דיני התורה מלבד טבילה כמו סוכה שופר לולב].

ולפי"ז א"ש דלא שייך שלא יכניס שיערה ונימא דהוי מיעוטו, דכאן אין דין טבילה אלא שיהא מציאות טבילה. ויש לבאר דמציאות הטבילה ענינה דעל ידי טבילת כל שיערה עולה זה תחת טבילת העיקר, ועולה לו, וכל שיערה צריכה למציאות של טבילה דעיי"ז יחשב שנטבל מקום החיבור.

[והנה שיי הר"ש דאיי"צ לטבול את ידות העומדות להקצץ, משום דהוי בית הסתרים, והקי' החזו"א דביה"ס היינו רק כשהוא מוקף מים, ומבואר פלוגתא בגדר ביה"ס, האם טבילת חוץ הביה"ס עולה להביה"ס או דביה"ס אינו טעון טבילה כלל].

עוד יש לדון בביאור ד' השפ"א, וכפי שהיטיב להגדיר במנחת יצחק ח"ז סי' עד, דגדר הטפל לבשרו הוא כאילו מצטמצם כל השיערה אל מקום

אכן מצינו להמאירי חולין עג, ב בדין ידות הכלים שעתידים להקצץ שהם אינו חלק מן הכלי, ואעפ"כ יש להכניס גם ידות אלו לתוך הטבילה, וז"ל, ידות הכלים שהן צריכות לכלים אלא שהם ארוכות יותר מכדי הצריך בדעתו לקצוץ אותו היתר, מגדולי המחברים פסקו שאינו צריך להטביל אלא עד מקום שהוא עתיד לקיים, והוא הנקרא בלשון תלמוד מקום נדה, ומגדולי המפרשים הקשו בה שהרי חבורו מ"מ חוצץ שהרי היתר על השיעור שהוא דבק עמו הוה ליה כמי שהיה עליו טיט או זפת ואע"פ שהוא במיעוט שאינו מקפיד שאינו חוצץ, מ"מ מקום החציצה מיהא צריך לשקעו במים ומתוך כך פרשו שצריך לשקעו כלו במים, אלא שעד מקום מדה תורת טבילה עליו וחציצה פוסלת בו, אבל מה שבדעתו לקוץ אין עליו תורת טבילה ואין חציצה פוסלת בו. עכ"ל.

והביאור דעיי"כ עולה הטבילה אל מקום החיבור כדין בית הסתרים.

ועיי' חזו"א מקואות קמא פ"י סק"א שכי' ע"ד הר"ש דידות הכלים אינו חוצצים [דלא כהמאירי], והאריך החזו"א לבאר דודאי טעונים טבילה, דרק אם הכניס כולו ואנו דנים משום חציצה את היד העודפת שייך לדון משום בית הסתרים, אבל כשלא הכניס כלל כולו במים מה יועיל שהמקום העומד לקציצה הוא ביה"ס, הלא בכ"מ דאין ביה"ס טעון ביאת מים, טעון שיכסו המים בחוץ על מקום המכסה את ביה"ס, וביה"ס הוא כתוכו וקרבו של דבר ואין טעון ביאת מים על קרבו רק על חוצו, אבל כשלא הכניס יד הכלי למקוה ודאי לא עלתה טבילה, דאם כל היד הוא גוף הכלי הרי לא טבל גופו, ואם אין כל היד גופו א"כ הוי חציצה, עכ"ד עיי"ש, ונמצינו דאע"פ דחשיב שאינו מגוף הכלי יש להכניס כולו למקוה, ואמנם כיון דאינו מגוף הכלי אלא הוי חציצה, א"כ שפיר כ' המאירי דאין חציצה

דתו לא יזכיר ר"ח למה ישלים. או דהוי כמאן דלא התפלל דכל המחסר הזכרה הו"ל כמשנה ממטבע שטבעו חכמים ולא יצא עיקר חובת תפילה כלל, ומשו"ה חייב להתפללתשלומין.

ובזכרון שמואל (סימן כב) כי דה"ה נמי בברהמ"ז אי שכח ולא אמר יעלה ויבוא ביו"ט או שלא אמר בשבת רצה, תלוי בהאי פלוגתא אי חשיב כמאן דלא בריך כלל או דחשיב דברוך אלא דחסר לו הזכרה. ונמצא לפי"ז דאם כשלא אמר הזכרת היום ה"ז כמאן דלא בריך כלל א"כ בנד"ד חייב לחזור ולברך פעם שלישית, אבל אי חשיב כמאן דברוך אף בפעם ראשונה ומה שצריך לחזור ולברך הוא רק כדי להזכיר של שבת, נמצא דלענין הזכרת יו"ט כבר יצא יד"ח במה שאמר בפעם הראשונה, ונהי דלכתחילה צריך גם בברהמ"ז השניה להזכיר יו"ט היינו טעמא דבכל ברהמ"ז השניה להזכיר יו"ט, אבל מ"מ בדיעבד אם שכח בפעם השניה אין צריך לחזור ולברך. וא"כ בנד"ד אין צריך לחזור ולברך בשלישית, דהא בברהמ"ז בפעם ראשונה יצא יד"ח ברהמ"ז והזכרת יו"ט, ובפעם שניה יצא יד"ח הזכרת שבת.

אמנם כי להעיר בזה טובא, דהנה להלכה הובא בטור או"ח ס"י ק"ח האי פלוגתא דרבוותא לענין תפילה, ולמעשה פסק דאם אינו מחויב להשלים הרי זה נדבה, וכן פסק המחבר בשו"ע שם סעיף י"א. וא"כ לפי"ז בנידון דברהמ"ז כיון דנקטינן להלכה דהוי ספיקא א"כ אינו חייב לחזור ולברך פעם שלישית, ואף דמי שמסופק לו אם בריך ברהמ"ז חייב לחזור ולברך דהוי ספיקא דאורייתא, היינו בספק אם בריך כלל, אבל בספק אם הזכיר של שבת או של יו"ט כיון דהזכרת שבת או יו"ט הוא רק מדרבנן על כן הוי ספיקא דרבנן. והא דקיי"ל דמי שיש לו ספק אם הזכיר שבת או יו"ט חייב לחזור ולברך אינו אלא דזיל בתר הרגלו

החיבור, וא"כ אפי" בקשר אחד בשיער נחשב חציצה בכל מקום השורש. עיי"ש.

ח) בענין שכח יעלה ויבא בברכת המזון

הנה יל"ע ביו"ט שחל בשבת וברך ברכת המזון ושכח רצה אבל יעלה ויבוא אמר, וחזר וברך ואמר רצה ושכח יעלה ויבוא, אי חייב לחזור ולברך.

והנה לענין חיוב הזכרה בתפילה כתבו התוס' ברכות דף כו, ב פלוגתא דרבוותא בהתפלל מנחה בר"ח ולא אמר יעלה ויבוא אי צריך להתפלל בערבית שתים כיון דבערב לא יאמר יעלה ויבוא.

והכי איתא שם, טעה ולא התפלל מנחה בערב שבת מתפלל בליל שבת שתיים, טעה ולא התפלל מנחה בשבת מתפלל במוצאי שבת שתיים של חול וכו', וכי התוס' (ד"ה טעה) וז"ל, כתב רבינו יהודה אם טעה ולא הזכיר ר"ח במנחה לא יתפלל עוד בלילה דלמה יתפלל עוד הרי התפלל כל תפילת המנחה מבעוד יום לבד ר"ח שלא הזכיר, א"כ אין מרויח כלום אם יחזור ויתפלל במוצאי ר"ח, הרי לא יזכיר עוד תפילת ראש חודש, וי"ח כבר התפלל, ולא דמי להא דאמר הכא טעה ולא התפלל מנחה בשבת דמתפלל ערבית בחול שתיים, פירוש של חול, משום שלא התפלל כלל א"כ ירויח תפלת י"ח כשמתפלל במוצאי שבת אע"פ שלא יזכיר של שבת. עכ"ל. ועיי"ש מש"כ בדעת הר"י.

והרא"ש (ס"י ב) כי דחכמי פרובינצא ז"ל היו אומרים דכיון דבמנחה דר"ח כשהחסיר הזכרת יעו"י לא יצא יד"ח בזו התפילה, הו"ל כאילו לא התפלל, וצריך להתפלל בערבית תפילת תשלומין למנחה, ואע"פ דגם עכשיו לא יזכיר.

ובביאור פלוגתתם כי האחרונים (עי' כתבי הגר"ח, קה"י ס"י טז וזכרו"ש דלהלן) אי שכח ולא הזכיר ר"ח חשיב תפילה ורק דחסר לו הזכרת ר"ח ומשום זה צריך לחזור ולהתפלל ולהזכיר ר"ח, אבל בערב

המזון. וכ"כ מו"ר הגרב"ד דיסקין שליט"א בארח המועדים עיי"ש.

[ובאמת לכאוי אי חשבינן להברכה כמי שאינה אי"כ כל עיקר מה שבירך תחילה הוי ברכה לבטלה, דהנה לענין תפילה, דבלא אמר יעלה ויבא בר"ח הרי לא יצא ידי חובתו, ועיקר דינו הוא שצריך לחזור ולהתפלל, אכן אע"פ שלא יצא ידי"ח, מ"מ לא נחשב שלא התפלל אותה תפילה עד שיהיו ברכותיו לבטלה, דבאמת גם כשלא יצא ידי"ח, כשהתפלל תפילה שלימה י"ח ברכות, נחשב שהתפלל, אלא דכדי לצאת ידי חובתו צריך לחזור ולהתפלל. ועיי קה"י שם דכ"כ לחלק בין חיסר ברכה דחשיב כל ברכותיו לבטלה, וחסר הזכרה אינו כן. אכן בברכת המזון יתכן דאינו כתפילה וככשנ"ת דחשיב כמי שלא התפלל. אמנם יתכן דמ"מ לכלל ברכה לבטלה לא בא, ויל"ע].

ושמעתי ממו"ר הגרב"ד דיסקין שליט"א להוכיח כן מד' המשנ"ב, דהנה בשו"ע סי' ז ס"ג הטיל מים והסיח דעתו מלהטיל מים ואחר כך נמלך והטיל מים פעם אחרת צריך לברך. וכתב המשנ"ב דצריך לברך ב' פעמים, כדמצינו לענין תפילה שאם טעה ולא התפלל שחרית מתפלל מנחה שתים אבל הרבה מהאחרונים חולקין על פסק זה וסוברין דשאני תפלה שהיא במקום קרבן ושיך בו תשלומין, מה שאין כן כאשר יצר שהא ברכת הודאה, יוצא בהודאה אחת על הרבה פעמים, כמי שאכל שתי פעמים והסיח דעתו בינתיים, ברכת המזון אחת על שתיהן.

ט) בענין תשלומין בשכח הזכרת יעלה ויבא בר"ח במנחה לשאול טל ומטר במנחה בער"ש

איתא ברכות כו, ב טעה ולא התפלל מנחה בערב שבת מתפלל בליל שבת שתיים, טעה ולא התפלל מנחה בשבת מתפלל במוצאי שבת שתים של חול

ובודאי לא הזכיר, אבל בלא"ה אין חייב לחזור ולברך, ולהכי בענייננו הוי ספיקא דרבנן ואין חייב לחזור ולברך מספיקא.

והנה יעויי שו"ע סי' קפח ס"ג במג"א ס"ק י"ג, שכתב דבשבת ר"ח ושכח רצה דחזור ומברך וצריך להזכיר גם ר"ח, וכתב הטעם משום דבכל ברהמ"ז מזכיר של ר"ח, עיי"ש. מבואר מדבריו דסובר דבברהמ"ז שברך בראשונה והזכיר ר"ח יצא ידי"ח ברהמ"ז והזכרת ר"ח, ומה שחוזר בשניה הוא משום הזכרת שבת, אלא כיון דגם זה הוי ברהמ"ז איכא דינא דבכל ברהמ"ז שמברך ביום ר"ח מזכיר ר"ח.

אולם עיי"ש בלבושי שרד ובמשנ"ב ס"ק כ"ט, שכתבו דהטעם דמזכיר ר"ח בפעם השניה הוא משום דכיון שחוזר בשביל הזכרה של שבת חשיב דברכהמ"ז הראשון נתבטל לגמרי, וצ"ע דלכאורה זה תליא בפלוגתא דרבוותא הנוכרים בתוס' וכן פסק המחבר דהוי ספק וכנ"ל, ולפיכך צריך לסברא המג"א דלדבריו לכו"ע חייב להזכיר של ר"ח. וצ"ע.

וי"ל בזה, דכל מה דשייך לומר דאע"פ שלא הזכיר יעלה ויבא הרי יש בידו עיקר התפילה, ולא הוא כמי שלא התפלל, ואעפ"כ מחייבינן ליה ליה לחזור ולהתפלל משום חיוב ההזכרה, היינו דיקא בתפילה דמציאות תפילה שייך אף יותר מג' תפילות כמו תפילת נדבה, עיי' בברכות הלואי שיתפלל כל היום, וממילא יתכן שבשביל הזכרת יעלה ויבא יחויב לחזור ולהתפלל.

אכן ברכת המזון הבאה על אכילתו אי נימא די שכן כאן ברכה ורק הזכרה הוא דחסר אי"כ לא שייך שיחזור ויברך דאין זה ברכת המזון כאינו ברכה על מזונו, ולא מצינו שיוכל לברך על אכילה אחת ב' פעמים. אשר ע"כ אי מצינו דכשלא הזכיר רצה או יעלה ויבא בברכת המזון חוזר ומברך ע"כ הגדר דברכה הראשונה כמי שאינו ושוב עליו לברך על

ודבריהם צריכים תלמוד, דמה ענין דברי רבינו יהודה במי ששכח הזכרת יעלה ויבא במנחה דלא יתפלל עוד בלילה במוצאי ר"ח משום דאין מרויח כלום אם יחזור ויתפלל במוצאי ר"ח, למי שבא להתפלל תפילת תשלומין והקדים תפילת התשלומין לתפילת חובת שעתא, הלא בכה"ג דהקדים התשלומין הו"ל כלא השלים תפילה זו, וא"כ הא גופא מרויח הוא את תפילתו שלא יצא יד"ח במה שהתפלל קודם התפילה שהיא לחובת שעתא, ומה לי שאין מוסיף בה דבר, ולא דמי לשכח הזכרת יעלה ויבא שאינו חסר אלא הזכרה זו, וכשלא ירויח לומר ההזכרה אין לו לחזור ולהתפלל.

ועמד בזה בחי' הגר"ש טויבש הנד' בסוף המסכת. וכי דכן משמע לחלק מד' הרשב"א שכי' כדברי הרי"ף דאם הבדיל בראשונה ולא הבדיל בשניה שניה עלתה לו לחובת שעתא וראשונה לא עלתה לו, ואח"כ כי' כדברי התוס' שאם לא הזכיר במנחה של ר"ח דאינו חוזר ומתפלל ערבית שתיים משום שאינו מרויח השלמת ההזכרה, [ומבואר בדעתו דיש לחלק דבהקדים התשלומין הו"ל כלא השלים תפילה זו, וא"כ הא גופא מרויח הוא את תפילתו שלא יצא יד"ח במה שהתפלל קודם התפילה שהיא לחובת שעתא, ולא דמי לשכח הזכרת יעלה ויבא שאינו חסר אלא הזכרה זו, וכשלא ירויח לומר ההזכרה אין לו לחזור ולהתפלל], ועיי"ש מש"כ ליישב די' התוס' ועיקרי דבריו יש להרחיב כדלהלן.

ואשר מבואר בזה מה דשוו הני תרתי להדדי, דהנה בלא אמר יעלה ויבא בר"ח הרי לא יצא ידי חובתו, ועיקר דינו הוא שצריך לחזור ולהתפלל, וכשלא תיקן תפילתו ועבר זמן תפילה זו עליו להתפלל תפילת תשלומין, וכן בהקדים תפילת התשלומין לא יצא ידי חובתו, דלא תקנו רבנן השלמה אלא

וכו', וכי' התוס' (ד"ה טעה) וז"ל, כתב רבינו יהודה אם טעה ולא הזכיר ר"ח במנחה לא יתפלל עוד בלילה דלמה יתפלל עוד הרי התפלל כל תפילת המנחה מבעוד יום לבד ר"ח שלא הזכיר, א"כ אין מרויח כלום אם יחזור ויתפלל במוצאי ר"ח, הרי לא יזכיר עוד תפילת ראש חודש, וי"ח כבר התפלל, ולא דמי להא דאמר הכא טעה ולא התפלל מנחה בשבת דמתפלל ערבית בחול שתיים, פירוש של חול, משום שלא התפלל כלל א"כ ירויח תפילת י"ח כשמתפלל במוצאי שבת אע"פ שלא יזכיר של שבת. [ועיי' שו"ע סי' קח סק"א שפסק דבכה"ג יתפלל תפילת התשלומין בתורת נדבה, ועיי"ש במג"א סקט"ו שהוא משום סברת התוס', דכיון דלא ישלים הזכרת יעלה ויבא בערבית דמוצאי ר"ח אין לו תפילת תשלומין, והשו"ע פסק דמשום שי' הראשונים דגם בזה יש תפילת תשלומין על כן יתפלל נדבה].

והנה התוס' שם העמידו דהרי"ף נחלק על סברת רבינו יהודה דאם לא הזכיר ר"ח במנחה לא יתפלל עוד בלילה משום דאין מרויח כלום אם יחזור ויתפלל במוצאי ר"ח, וז"ל, ומיהו ברב אלפס לא משמע כן דאפי' היכא דאינו מרויח כלום מצריך להתפלל פעם אחרת, וזה לשונו שכתב אהא דקאמר שמבדיל בראשונה והבדיל בשניה שניה עלתה לו ראשונה לא עלתה לו, דאיבעי ליה לאקדומי תפילת שניה ברישא דהיא חובה, וכיון דלא אבדיל ברישא ואבדיל בבתרייתא גלי דעתיה דהך בתרייתא היא חובה, הלכך בעי למהדר ולצלויי זימנא אחריתי כדי להקדים חובת שעתיה ברישא וכו' עכ"ל, אלמא דמצריך להתפלל זימנא אחריתי אע"ג שלא יחזור ויתפלל פעם שניה יותר מבראשונה, כך היה נראה לה"ר משה מאלאו"ר מתוך לשון האלפסי. ע"כ לשון התוס'.

ומתפלל במוצאי ר"ח לפי שאין כאן תוספת
 וחיידוש יתר על תפילתו הראשונה, וממילא לאו
 בכלל תשלומין היא כמשנ"ת, כמו כשחיסר
 בהתפילה הראשונה הזכרת יעלה ויבא, דכשלא
 ירויח ההזכרה אין תשלומי לתפילתו. אך הרי"ף
 ס"ל דחוזר ומתפלל עוד תפילה אפילו בלא שמוסיף
 בה דבר, דיש שם תפילת תשלומין גם כשלא
 נתווסף בה חיידוש יותר מהתפילה שלפניה, דשם
 תפילת תשלומין שייך בכל מי שלא יצא ידי חובתו
 בתפילה שהתפלל, ובתפילת זו יצא ידי חובתו זהו
 תפילת תשלומין, ועל כן במי שהקדים תפילת
 התשלומין לתפילה שהיא חובת שעה, כיון שלא
 יצא יד"ח, יחזור ויתפלל תפילת תשלומין, וכן היא
 הדין דכשלא הזכיר יעלה ויבא במנחה בר"ח ולא
 חזר והתפלל עד שעבר זמנה, דכיון דלא יצא ידי
 חובתו יש לו להתפלל תפילת תשלומין בערבית
 במוצאי ר"ח, ואע"פ שלא ירויח הזכרת יעלה ויבא
 ואין תוספת וחיידוש בתפילה, שפיר הוי בכלל
 תשלומין במה שיצא בזה ידי חובתו.

(י) שכח טל ומטר במנחה בער"ש

והנה בכתבי הגר"ח (סטענסיל סי' א) כ' לענין שכח
 טל ומטר במנחה בער"ש, דכל ד' התוס' קאיירי
 כשלא הזכיר יעלה ויבא בר"ח, אולם בלא אמר טל
 ומטר אינו כן, דדוקא לענין שכח לומר יעלה ויבא
 איכא למימר דלא חיסר אלא הזכרה וכיון שעכשיו
 לא יוכל להשלים ההזכרה שחיסר אי"כ למה יחזור
 ויתפלל, אולם בשכח טל ומטר במנחה בער"ש אין
 לומר דלא ירויח בתשלומין בתפלת ליל שבת מחמת
 שאין אז הזכרת טל ומטר, משום דטל ומטר הוא
 מסדר התפילה, וכשלא אמר הוי משנה ממטבע
 שטבעו חכמים, וכאילו לא התפלל כלל, אבל יעלה
 ויבא רק חיוב הזכרה היא ולא הוי כלא התפלל,
 אלא שחייב להתפלל שתים כדי להזכיר יעלה ויבא,
 ועל כך קאמרי דמה מהני כשיתפלל ערבית שתים.

בזמן התעסקות בתפילה חיבית ולא קודם לכן, כמו
 שכי' הרשב"א שהביא המשנ"ב סי' קח סק"ז.

אלא דאע"פ שלא יצא יד"ח, מ"מ לא נחשב שלא
 התפלל אותה תפילה עד שיהיו ברכותיו לבטלה,
 דבאמת גם כשלא יצא יד"ח, כשהתפלל תפילה
 שלימה י"ח ברכות, נחשב שהתפלל, אלא דכדי
 לצאת ידי חובתו צריך לחזור ולהתפלל.

והנה היכא דבא לכלל תפילת תשלומין, כגון כשלא
 תיקן אמירת יעלה ויבא עד שעבר זמן תפילה, או
 כשכל עיקרו קעסיק בתפילת תשלומין מפני
 שהפסיד תפילה באונס, בזה חיידשו התוס' דהיכא
 דלא יהא תוספת וחיידוש בתפילה השניה אין שייך
 להתפלל תפילה זו כתפילת תשלומין, דאין נחשב
 להשלמה כשלא הוסיף על מה שהיה, וזהו שחיידשו
 התוס' דהיכא דבא לכלל תילת תשלומין מפני
 חסרון הזכרת יעלה ויבא, אי"כ כשלא ירויח
 בתפילת ההשלמה את אמירת ההזכרה, אין לו
 אפשרות להתפלל תפילת תשלומין, דאין תפילה זו
 נחשבת תשלומין לתפילה החסרה, לפי שאין בה
 חיידוש ותוספת, וכיון דעצם התפילה הלא התפלל
 אי"א לו להתפלל תפילה נוספת.

ולפי"ז הא נקטו התוס' בדעת רבינו יהודה דהיכא
 דהקדים תפילת התשלומין אינו חוזר ומתפלל, לפי
 שאין שייך לחזור על תפילה אלא כשיש תשלומין
 בתוספת חיידוש, כגון חיסר תפילה, או אפי' אם
 תהא התפילה השניה מחודשת שנוסף בה דבר שלא
 היה בתפילה הקודמת, וכגון כששכח הזכרת יעלה
 ויבא, שייך לחזור ולהוסיף תפילה זו, אך תפילת
 השלמה שהקדימה לתפילת חובת הזמן, כיון
 שנחשב שהתפלל אע"פ שלא יצא יד"ח כמשנ"ת,
 אך אי"א להתפלל תפילה שאין בה חיידוש ותוספת
 בקשה או הזכרה בהתפילה.

ובזה נחלקו הני רבותא דשיטת רבינו יהודה
 שהשוכח יעלה ויבא במנחה בר"ח אינו חוזר

נאמנם י"ל ליישב הערה זו העירוני, דהנה
בביאורה"ל שם (ד"ה אם לא שאל) כי דלכאורה
ה"האם חיסר בשאר ברכות דשמו"ע דבר שהוא
מעיקר הברכה, [כגון שחיסר קיבוץ גליות בברכת
תקע בשופר] ג"כ יכול להשלים בברכת שומע
תפילה, עיי"ש, וא"כ הא דמהני לשאול בברכת
שומע תפילה משום דמהני להשלמת כל ברכה מה
שמענין תפילה ובקשה].

ונראה ביאור ד' הגר"ח, מה דחילק בין חיסר
הזכרת יעלה ויבא בתפילת מנחה דר"ח, דאין
משלים תפילה בערבית דמוצאי ר"ח, ואילו מי
שחיסר שאילת טל ומטר בער"ש מתפלל תפילת
תשלומין בערבית של שבת, אע"פ שאינו מרויח
שאילת טל ומטר, משום דכשלא הזכיר יעלה ויבא
אין זה נחשב שתפילתו נחסרה, ורק שצריך לחזור
ולהזכיר הזכרת היעלה ויבא שהחסיר, וזה ע"י
שיחזור ויתפלל וישלים בתפילתו ההזכרה. אך
כשחיסר שאילת טל ומטר הוא זה חסרון בתפילתו,
שחיסר ממנה בקשה, ואמנם נחשב שהתפלל את
תפילת י"ח, אך הוא תפילה חסירה, ותפילה חסירה
מחייבת להתפלל שוב תפילה שלימה, וא"כ גם
כשלא שאל טל ומטר, ומ"מ נצרך הוא להשלים
"תפילה שלימה" תחת התפילה החסרה.

י"א) שו"ת על הפרשה.

מאת: הרב שר שלום עפג'ין הלוי מח"ס סדרת דובר
שלום.
לע"ג הטהורה של מרן רשכבה"ג הגאון המופלא מוריניו
שמריהו יוסף חיים קנייבסקי זצוקללה"ה זיע"א.

פרשת מצורע.

שמי צפרים חיות טהרות ועץ ארז ושני תולעת ואזב:

שאלה: מדוע יקח המצורע ה' דברים הללו.

תשובה: א) ציפורים – לפי שהנגעים באים על לשון הרע, שהוא מעשה
פטופטי דברים, לפיכך הוזקקו לטהרתו צפרים, שמפטפסין תמיד
בצפצוף קול (ערכין דט"ז ע"ב): ועץ ארז – לפי שהנגעים באין על גסות
הרוח: ושני תולעת ואזב – מה תקנתו ויתרפא, ישפיל עצמו מגאותו
כתולעת וכאזב: (רש"י).

[ויתכן דמוכח כן ממה שדנו הראשונים מה מועיל
תשלומין בשכח יעלה ויבא במנחה דר"ח, כשבערב
כבר אינו ר"ח, ומ"מ מפסיד ההזכרה, ולא דנו
כיו"ב בדבר שכיח יותר, ששכח טל ומטר במנחה
בע"ש, דמה יועיל להשלים בשל שבת שלא מזכיר
בה טל ומטר, אלא ודאי משום דטל ומטר לא
קשיא כיון דהוי כלא התפלל כלל וחייב להשלים
תפילה, אבל בחסרון דיעלה ויבא שאינו אלא
הזכרה קשיא מה מועיל להשלים דמ"מ לא יזכיר
מה שהחסיר, אמנם יש לדחות דשכחת יעלה ויבא
הוי מילתא דשכיחא טפי].

והנה העירו ע"ד הגר"ח, דהנה קיי"ל דאם שכח
יעלה ויבא יוצא ידי חובה בשמיעת תפילת הש"ץ,
כמבואר בשו"ע (סי' קכד ס"י), והמשנ"ב (שם
סקל"ט) הביא מהאור זרוע (סי' תס) דה"ה
כשחיסר הזכרת משיב הרוח, ושם באו"ז מפורש
דה"ה כשחיסר שאילת גשמים בברכת השנים, בכל
אלה יוצא יד"ח בשמיעה מהש"ץ, ולדברי הגר"ח
שכשהחסיר שאילת גשמים הרי הוא כלא התפלל
מאי שנא מחיסר ברכה, ולמה יכול להשלימה
בשמיעה מן הש"ץ. ואף שהב"י (סו"ס קכד) כתב
דלדינא אנו פוסקים שאף בהחסיר ברכה יוצא
בשמיעה מהש"ץ, נמצא לפי הגר"ח שדברי האו"ז
סתרי אהדדי.

עוד יש לעיין במש"כ הגר"ח דשאילת טל ומטר היא
מסדר התפילה, ועל כן כשלא שאל כאילו לא
התפלל כלל, דהרי דינא דהשוכח לשאול טל ומטר
בברך עלינו, דשואל בשומע תפילה, ודי לו בזה,
כמש"כ השו"ע סי' קיח סעיף ה', א"כ משמע
דשאילת טל ומטר היא הזכרה בעלמא ואינה
מתוכן העיקרי וטופס ברכות דברכת השנים, דאי
הויא מעצם הברכה מה מהני שיזכיר אותה בברכה
אחרת הרי מ"מ חסרה לו ברכת השנים.

הגדה של פסח.

שאלה: מי חיבר את ההגדה של פסח.

תשובה: (א) הנה ממ"ש בירושלמי במס' שקלים פ"ה דאיכא מאן דאמר דאנשי כנסת הגדולה תיקנו האגדות ואיכא מאן דאמר רבי עקיבא תיקנה נראה דהעיקר כמאן דאמר דרבי עקיבא תיקנה וממ"ש ה"ה מהרש"י ז"ל שם אין ראייה חותכת דשמא יש לדחות דהתם מיירי באגדות אחרות ולא למה שתיקן המגיד באגדה זו בפרטות (אמר המתיק הצעיר אברהם פונטרימולי יצ"ו כוונתה דמני"ר זיע"א נלענ"ד להכריע דרבי עקיבא תיקנה יען נבחר לציר נאמן להוציא מבית כלא יושבי חושך כדרז"ל שלח נא ביד תשלח ביד רבי עקיבא וכיון דעינו ראה תוקף הצרות דהן גוענו כלנו אבדנו תחת יד פרעה ח"ו וה' משמים השקיף על בני אדם וריחם כרוב חסדיו שלא כדרך טבע עמד והתקין להם לישראל שיהו קורין ליל התקדש חג נוסח האגדה הלזו כי לו נאה דוגמא לזה מצינו בחרבן המקדש דר' צדוק פרסם כל ענייני החורבן ע"י ריבוי משליו ובדרשות הפסוקים יותר ויותר מר' יוחנן שהיה אחר החורבן כדאיתא בפתיחתא דאיכא רבתי יע"ש דכוותא הכא על היות דרבי עקיבא מושרש בכל מזוי מצרים הרעי הרבה לספר ביציאת מצרים בדרשות הכתובים מה שלא היה באפשרות להעשות ע"י זולתו). (זכירה לחיים [פלאג'י] ח"ב בסופו בריש האגדה, ופלא הוא שלא הביאוהו ספרים רבים).

שאלה: למה מדפיסים בכל שנה הגדות חדשות של פסח.

תשובה: בכל שנה יש צורך בהגדה חדשה משום שהדורות הולכים ומתקלקלים משנה לשנה והרשע של שנה שעברה הינו השנה צדיק גמור. (ברכת חיים ח"ב בשם ר"נ מרופשיץ שאמר כן בדרך הלצה).

מ"ב מסעות.

שאלה: מי תיקן לומר את המ"ב מסעות.

תשובה: למודעי אני צריך איך בהיותי בעי"ת אזמיר יע"א מזה כמה שנים למעלה מעשרה אני גליתי להם רז זה של המ"ב מסעות יען ספר מ"א אינו נמצא שם ואפילו אצלי לא היה ויגעתי להוציאו לאורה כנז"ל וכתבתי ב' וג' ונתתי לרבני העיר הי"ג. (אמת ליעקב [ניניו] – בקונטרס שפת אמת בסופו בד"ה ולמודעי).

שאלה: מי הוא הנותן שמות להמ"ב מסעות.

תשובה: שר המדבר. (שפתי צדיקים לרנר פ' מטות דנ"ה ע"א) ושמו שבתאי. (חמדת ימים [שבזי] ח"א ריש פ' בשלח עמ' רל"ו).

שאלה: מה מעלת אמירת המ"ב מסעות.

תשובה: ראשית דע כי מ"ב מסעות אלו שבפרשת ואלה מסעי אין להפסיק בהם שהוא נגד שם מ"ב. (צרור המור הו"ד במג"א סי' תכ"ח סק"ח). כתבו המקובלים ז"ל שכל כך הוא מסוגל קריאת המסעות האלו שאם קורא אותם האדם אות באות תיבה בתיבה בזמן המגיפה בר מינן מידי יום ביומו בהתמדה מובטח הוא שיהא נשמר וניצול מדבר וממגיפה ולא ישלוט בו שום פגע רע. (שפת אמת [ניניו] בסוף ספרו אמת ליעקב דקכ"ג ע"ב בשם ספר הפליאה הר"ש מאסטרופולי והשבט מוסר, קובץ חכמים להגה"ק ר' עבדאללה סומך בסדר ההגדה עמ' כ"ג).

סגולת מהר"ש מאוסרופליא.

שאלה: היכן מקור נוסח הסגולה של הגה"ק ר"ש מאוסטרופולי.

(ב) פי' הר"א מגרמיזא שתי צפורים רמז ליצר טוב וליצר הרע ומראה לך הכתוב בקרבנו היאך יעשה וימשול בשתי יצרי וישחט את הצפור האחת ימית את יצר הרע אל כלי חרס כלומר יחשוב בלבו איך נמשל האדם לכלי חרס שכיון שנשבר אין לו תקנה ובה ימית יצרו וישפילוהו ועוד תקנה אחרת למדה תורה שישחוט אותו על מים חיים היא התורה שנקרא מים שנאמר מעיין גנים באר מים חיים גנים אותיות ג"ן י"ם גן פרשיות שנמשלו לים שנאמר ורחבה מני ים וכן א"ר [קידושין ד"ל ע"ב] אם פגע בך מנוול זה משכהו לבית המדרש ולקח את עץ הארז זה שלבו גבוה ומתגאה כארז ואת שני התולעת היא העבירה שבידו שנאמר אם יהיו חטאיכם כשנים ואת האזוב זה יצר טוב ששפל כאזוב הזה וטבל אותם בדם הצפור השחווטה כלומר הכל יתכפר בשכר שהמית יצרו הרע והזה על המטהר ז"פ בפרשה שיעסוק בז' חומשי תורה שנאמר חצבה עמודיה שבעה למ"ד [שבת דקט"ז ע"א] פרשת ויהי בנוסע הארון ספר בפני עצמו נמצא ספר וידבר ג' ספרים ושלח את הצפור החיה שהוא צד על פני השדה כלומר על פני התורה שהיא הפקר כשדה. (מושב זקנים, לחם מן השמים בשם פי' רבינו אפרים עה"ת, וע"ע באוה"ח בד"ה רצוה הכהן ולקח למטהר ובשארית יוסף ח"ג – דרושים עמ' הצ"ר ובאור תורה [מגרי] עמ' רל"ב מה שכתבו בזה).

וְטַבַּל אוֹתָם וְאֵת הַצִּפּוֹר הַחַיָּה בְּדָם הַצִּפּוֹר הַשְּׁחֻטָה עַל הַמַּיִם הַחַיִּים: (פי"ד, פ"ו).

שאלה: מדוע לטבול אותם עם הציפור החיה בדם.

תשובה: כדי שתהא צבועה והולכת על פני השדה ובאים בני מינה המכירים אותה ורואין שנשחטת ומתקבצים עליה והורגין אותה כדי שלא ימצאנה מצורע אחר ויקריבנה. (חזקוני).

וְשַׁלַּח אֵת הַצִּפּוֹר הַחַיָּה עַל פְּנֵי הַשָּׂדֶה: (פי"ד, פ"ז).

שאלה: הציפור השחווטה ואח"כ לשלח אותה על פני השדה.

תשובה: ושלח את הציפור סימן טהרה הוא להפריח ממנו הצרעת ולעשות לו דוגמא שכבר ישב כציפור בודד על גג ונקשר ואסור מלבא עם שאר בני אדם ועכשיו הותר לבא עם חבריו כעין ציפור זו שהיתה קשורה בידי אדם ועכשיו משולחת ורשויה ללכת עם חברותיה. (חזקוני, וע"ע מש"כ להטעים טעם בראב"ע ורבנו בחיי).

וְנָתַן עַל תְּנוּפֵךְ אֵזֶן הַמַּטְהָר הַיְמָנִית וְעַל בִּהָן יָדוֹ הַיְמָנִית וְעַל בִּהָן רִגְלוֹ הַיְמָנִית: (פי"ד, פכ"ה).

שאלה: מה הענין שיתן מדם הכבש השחווטה על מקומות אלו.

תשובה: (א) סוד תנוך אוזן ובהן יד ורגל כי יש ג' שרים גדולים מסטרא דשמאלא והם עוררים את האדם לרדוף אחר תאוות גופניות הגדול מושכו על תנוך אוזן הימין והבינוני על בוהן ידו הימנית והקטן על בוהן רגלו הימנית וע"י נתינת הכהן מדם האשם על ג' מקומות אלו מסולקים מעליו רוח הטומאה מסטרא דשמאל עיי"ש. (ילקו"ר).

(ב) לפי שחטא בכל אלו המקומות שהיה קורץ בעיניו מולל ברגליו מורה באצבעותיו ועל האוזן בעבור ששמע שמוע שוא וכו' עיי"ש. (תולדות יצחק).

(ג) לפי שבאיברים ההם יתגלה הצרעת בראשונה כי הם מורים מהרה עליה ברזון האברים ההם ודלותם בבשר וכו' עיי"ש. (אברבנאל).

(ד) טעמו ידוע ממקומו והנה המטהר מהצרעת שהוא בגוף כמו הכהן שימלא ידו כי העון כמו הצרעת בנפש והבהן מקום חבור והוא עקר כל המעשים והימנות בעבור כח הצד הימין והתנוך זכר לשמוע אשר צוה: (ראב"ע).

תשובה: י"א שסדר אחינו האשכנזים כסדר ארבעה בנים שהמצה רומזת לחכם שמבקש להבין את התורה ולקיימה והמרור לרשע שאינו רוצה להבין הטעם שאוכלים עתה מרור לאחר שכבר נגאלנו ושאלנו נובעת מחמת שאינו רוצה לאכול דבר שיש בו מרירות וההסיבה רומזת לתם שהוא שינוי הניכר בגוף האדם לפי שהתם אינו מבחין כ"כ בשינויים הקשורים באכילה אלא כל מה שיוגש לפניו הוא יאכל ורק שינויים הניכרים בגוף ישיבת האדם מורגשים לו. (שפת אמת בענין ד' הקושיות). וי"א שאחינו האשכנזים נהגו כך לפי שהוא כסדר המאורעות שאירעו לאבותינו שהרי מצה ומרור והסיבה מסמלים על גאולתינו משא"כ אחינו הספרדים נהגו אחרת שראשית הסדר הוא טיבול הכרפס ואח"כ מצה ומרור וההסיבה אף שמיימים אותה בקידוש בכוס הראשונה קודם הטיבול מ"מ שואלין עליה דוקא לבסוף והוא בכדי לרמוז שמקיימים אותה עד סוף שתיית ד' כוסות. (הגדת עלולות הגפן עמ' 55).

שאלה: מדוע טובלין הכרפס במי מלח ולא במלח.

תשובה: א) כי כהני מצרים היו אסורים באכילת מלח ולכן אנו טובלים את הכרפס במי מלח לרמוז שאין אנו משועבדים יותר לחוקי מצרים. (אוצר כל מגני ישורון).
ב) י"ל ע"פ מה דאיתא במדרש [שמו"ר פי"ט] בעת שציוה השי"ת את ישראל לעשות הפסח הוציא רוח מגן עדן ושבת לוי היו מהולים וישראל לא והריחו ריח הפסח מיד באו אל משה רבנו ע"ה ואמרו לו שרצונם לעשות הפסח ואמר להם וכל ערל לא יאכל בו מיד מלו את עצמם ואיתא בגמרא [פסחים דצ"ב ע"א] הפורש מן הערלה כפורש מן הקבר וצריך טבילה ובמצרים לא היה כי אם הנילוס והלכו כל הששים רבוא ישראל אל הנילוס ומרוב העם נעכרו המים ומים מלוחים נקראים מים עכורים ולכן טובלין את הכרפס במי מלח. (הגדש"פ אמרי קודש [פואה], טעמי המנהגים סי' תקכ"ב).

יחץ.

שאלה: מדוע נתקן לפרוס המצה האמצעית לב' חלקים.

תשובה: א) לרמז דכאשר אנו מתחברים יחד הג' מצות כהן לוי ישראל הרומזים לכללות עם ישראל שמתחברים יחד אעפ"כ עדיין צריכים אנו ליחץ היינו להבדל מן הרשעים והמתחברים להם להיות לשתי מחנות עד אשר יהיה התיקון השלם שאז יהיה שלם החיבור בין כלל ישראל. (הגדש"פ כוס ישועות בשם הדברי יואל).

ההמשך יודפס בשבוע הבא בגיליון של פסח בס"ד.

תשובה: נוסח זה מובא בספרו ספר קרניים - ליקוטי שושנים, קצת בשינוי. והנוסח דהיום נראה דלקוח מספר דרך ישרה דצ"א ע"א. ועי' בסוף הסגולה שהבטיח שכל המעיין בסוד נפלא ונורא הזה על מכונו אפילו פעם בשנה ובכל [נ"א וביותר] בערבי פסחים מובטח שהוא מוצל (ניצול) כל אותה השנה מכל מכשול ומיתה משונה ושום אונס ואל ימשלו בו אויביו וכל שונאיו יפלו תחתיו ובכל אשר יעשה יפנה יצליח וישכיל.

ד' כוסות.

שאלה: מה טעם שבט לוי נתחייבו בשתיית ד' כוסות.

תשובה: כיון שאחיהם כל בית ישראל היו בכלל השעבוד ונגאלו גם להם יש לשמוח כי בצרת ישראל גם להם צר ובשמחתם שמח לבבם. (ספר כלי חמדה).

קדש.

שאלה: מדוע הקדים הקדש לרחץ והרי א"א להתקדש לפני שמתרחצים.

תשובה: אמר כ"ק אבי אדמו"ר זצלה"ה משום דביציאת מצרים היתה הגאולה אף שלא היו ראויין כדכתיב ואת ערום ועריה וכמו כן לדורות מתעוררת בזמן הזה השפעת הקדושה לכל אחד אף שאיננו ראוי לכך. (שם משמואל ח"ז הגדש"פ). ולדעתי יש עוד רמז שלשון קדש הוא הזמנה מלשון הקדיש קראויו שעכ"פ צריך להזמין עצמו לקבל ולעומת ההזמנה זוכין להקדושה לא פחות ולא יותר. (שם משמואל שם).

ורחץ.

שאלה: מדוע אמר ורחץ בוי"ו.

תשובה: א) ירמוז תיבת ורחץ בוי"ו יתירה דיהיה מושך עצמו ואחרים עמו ויהיה זוכה ומזכה כי תיקון גדול יתר מאד הוא מאן דמזכי לחייבא כמו שהאריכו בזוהר על כן נאמר ורחץ וי"ו מוסיף אחרים עמו. (שמחת הרגל לימוד ג').
ב) למען שיהיו כל התיבות שבסימן זה בני שתי תנועות. (בהוספות שבסוף שו"ע הרב חלקים ג' - ד').
ג) עוי"ל תוספת הוא"ו להדגיש שצ"ל קדש ואח"כ רחץ אף למי שאין נוהג כן בשאר ימות השנה [וכדעת הט"ז וח"י ר"ס תע"ג] או שאף שרוחץ קודם קדש [כדעת הב"ח שם] חוזר ורוחץ [שמה"ר] (שו"ע הרב שם).

כרפס.

שאלה: מה טעם שהספרדים סדר ד' הקושיות הם טיבול מרור מצה והסיבה משא"כ אצל האשכנזים הסדר הוא מצה מרור טיבול והסיבה.

נחשבה"ה - הגאון מורנו רבי יחיאל הלוי נוביק שליט"א

ה בס"ד נחשבה מצורע - שבת הגדול - תשפ"ב

מי האיש החפץ... חיים - נקודות למחשבה

הנה פרשיות תזריע מצורע מלמדות כיצד לזהות נגיפים ווירוסים למיניהם, כיצד לבודדם מלהדביק, וכיצד לצאת מזה... חכמינו זכרונם לברכה הוסיפו ללמדנו כיצד נדבקים, וכיצד נשמרים מלהידבק... והתורה מוסיפה להזהיר באומרה: השמר בנגע הצרעת לשמור מאד ולעשות ככל אשר יורו אתכם הכהנים לעשות.

במדרש רבה ריש פרשת מצורע, מעשה ברוכל אחד שהיה מחזיר בעיירות... והיה מכריז ואומר, מאן בעי למזבן סם חיים... ר' ינאי הוה יתיב... א"ל תא סק להכא זבון לי, א"ל לאו אנת צריך ליה ולא דכוותך, אטרח

עליה מליק לגביה הוציא לו ספר תהלים הראה לו פסוק, **מי האיש החפץ חיים**, מה כתיב בתריה **נצור לשונך מרע סור מרע ועשה טוב**, א"ר ינאי אף שלמה מכריו ואומר (משלי כא) **שומר פיו ולשונו שומר מצרות נפשו**, א"ר ינאי כל ימי הייתי קורא הפסוק הזה ולא הייתי יודע היכן הוא פשוט, עד שבא רוכל זה והודיעו, **מי האיש החפץ חיים...**

בעינינו זה נדמה כעין סוג של הערמה ותחכום שנקט אותו רוכל שהיה מחזיר בעיירות... שהרי הוא הציע סם חיים, כלומר סם שהנוטלו מבטיח לעצמו חיים... ומי לא יחפוץ בכך? ואילו לבסוף הוא מציע לאותם שמיהרו לחטוף, איזה מין סם נדיר – שכל אוכליו פשוט נשארים בחיים – לנצור פיהם ולשונם, כלומר, לא עצה שתפתור אותם אחת ולתמיד מהתמודדויות עם סכנות, כי אם עבודה ועמל של שמירת הלשון, אתמהה.

אמנם המבין יבין שהחיפך הוא הנכון, שאותו רוכל הציע באמת ממש עיסקת חיים, כי אין לאדם שום סיכוי לחיות חיים של אושר בזה ובבא, בלא עצה זו. שהרי ידוע ומפורסם ששומרי הלשון מקובלים יותר, ואהובים יותר בחברה, כי אנשים יכולים לסמוך עליהם שלא יגלו מסתריהם לכל עובר ושב. וזה רק בעולם הזה, ואילו בעולם הבא, על כל רגע שאדם חוסם את פיו זוכה לאור הגנוז שאין כל מלאך ובריאה יכולים לשער, כמו שכתב באיגרת הגר"א המפורסמת.

והנה כל כך מעניין, שדווקא רבי ינאי – שהרוכל הבין שאין לו מה לחדש לו בכלל – דווקא הוא התעורר כל כך ואמר, **כל ימי הייתי קורא הפסוק הזה ולא הייתי יודע היכן הוא פשוט, עד שבא רוכל זה והודיעו.**

ואולי לחיפך, רק בגלל זה, שהוא היה כל כך קרוב בעצמו לדעת כמה חיי האדם ואושרו תלויים בלשון, לכן זכה גם עכשיו להתעורר, ולהוסיף התעוררות על ידי דבריו של הרוכל, וכבר אמרו אין מזרזין אלא למזרזין...

והנה מזה למעלה משנתיים ימים, שהעולם עסוק במציאת פתרון למגיפה האיומה והמסוכנת המשתוללת בממדים מדאיגים, מסוף העולם ועד סופו, וכבר השקיעו ומשקיעים עדיין, מליארדים. והנה כאשר דומה שכבר העולם הגיע אל המנוחה והנחלה, קפץ רוגזה של המלחמה העולמית השלישית שבפתח, כאשר מדינת רוסיה האימתנית יצאה להילחם עם שכנתה האוקראינית, ואין יודעים לאן זה עלול להוביל. ואין ספק שהקדוש ברוך מביט לארץ ותרעד יגע בהרים ויעשנו, ונשאלת השאלה, האם אנו חושבים שיש בתורה פתרון לזה? הלא ידוע מאמר חז"ל **איסתכל באורייתא וברא עלמא**, וראיתי בספר דעת **יואל** למרן הגר"י **קלופט** זצ"ל, שכתב שלא רק בריאת העולם היא על ידי התורה, אלא שגם כל מה שמתרחש בעולם בחיי היום יום, הוא גם כן במהלך של, איסתכל באורייתא וברא עלמא. ויוצא איפוא שכל המצב הנוכחי הוא בודאי מרומז בתורה, וסביר מאד שאם נלך בדרכי התורה, נוכל למצא דרך ופתרון לבעיה הכלל עולמית הלזו...

וכעת נחשבה לעצמינו, שאם אכן יש סכירות שהתורה יכולה לפתור את הבעיה הקשה הזאת לפחות אצלנו, האם אנו מוכנים להשקיע מאמץ כדי למצוא את הפתרון שהתורה אמורה לגלות לנו?

פי הוא לְבַדּוּ פּוֹעֵל גְּבוּרָתוֹ. עוֹשֵׂה חֲדָשׁוֹת. פֹּעֵל מְלַחְמוֹת. זוֹרֵעַ צְדָקוֹת. מְצַמֵּיחַ יְשׁוּעוֹת. בּוֹרֵא רְפוּאוֹת. נוֹרֵא תְהִלּוֹת. אֲדוֹן הַנְּפִלְאוֹת. אֲנֹכִי מוֹשֵׁה מִשְׁפָּטִים אֵלֶיךָ בּוֹקֵר בְּכִרְתָּ יוֹצֵר. וְמֵה פִירוּשׁ עוֹשֵׂה חֲדָשׁוֹת, הַכוּוֹנָה הַפְּשׁוּטָה הַיָּא, שֶׁאִם מִשְׁהוּ חֲדָשׁ מִתְרַחֵשׁ בְּעוֹלָם, יִשְׁנֵנו מִיִּשְׁהוּ שֶׁתִּכְנַן אוֹתוֹ, וְכֵדָאֵי לַפְּנוֹת אֵלָיו, וַיֵּשׁ לוֹ גַּם כֵּן כְּתוּבָה, וְהַכְּתוּבָה... קְרוּבָה... נִיתֵן לַהֲגִיעַ אֵלֶיהָ גַּם בְּמִצַּב שֶׁל קוֹרוֹנָה, וְגַם בְּמִצַּב שֶׁל מַלְחָמָה, וּבְלִי שׁוּם מִגְּבֻלוֹת, וְלֹא רַק שְׁלוֹשׁ פְּעָמִים בַּיּוֹם, אֲלֵא כֹּל עֵת וּבְכֹל שְׁעָה. וְהוּא גַּם מְצַמֵּיחַ יְשׁוּעוֹת וּבּוֹרֵא רְפוּאוֹת... וּבְקִיצוֹר כֹּל שֶׁאֲנִי זְקוּקִים לוֹ נִמְצָא בְּהִשְׁגַּי יָד מִמֶּשׁ, כִּמָּה נִפְלָא? וּבְדֶרֶךְ אֲגַב, אֵין שׁוּם פְּתָרוֹן אַחֵר...

אמנם ישנו תנאי חשוב והכרחי, **אמונה!!!** ככל שהאדם מאמין בבורא, תפלתו מתקבלת, והתוצאות בהתאם.

אנו חיים בתקופה הרת גורל, הבה נשפוך לבבינו לפני אדון כל, נתפלל על עצמינו ועל אחינו כל בית ישראל בכל מקום שהם, שיצאו מאפילה לאורה ומשעבוד לגאולה. ויהי רצון שנעבור אותה בבריות גופא ונהורא מעליא, ונצא מחוזקים...

מי האיש החפץ חיים, ומה כתיב בתריה נצור לשונך מרע פור מרע ועשה טוב, ואף שלמה מכריז ואומר (משלי כא) שומר פיו ולשונו שומר מצרות נפשו.

"מתוך ההפיכה"

פרק ק"ה "בלוט איז נישט קיין וואסער- קשר דם חשוב מאד"

חזרה גנרלית על אחת הדמויות שמעתה תהיה מרכזית:

רב יואל הרטשטיין מהעיר "מרלבורק" שבפולין (שהייתה מיושבת ברובה על ידי יהודים) היה יהודי ירא שמים מרבים, הוא גבר על מתחרו ד"ר פיליפ שארפ שהיה חצי מתבולל על ראשות העיר והעיר שהייתה פעם עיר חרדית מאד ובה מתגוררים רבנים חשובים ותלמידי חכמים מופלגים הפכה לעיר כמעט חילונית.

כשראו החרדים שהעיר הופכת להיות עיר כמעט גויית התאחדו לגוף אחד, הם הציבו את רב יואל הרטשטיין יהודי שהיה מקובל על כולם בראשות הרשימה, הוא כבש בסערה את ראשות העיר כנגד כל הסיכויים, בזה החזיר עטרה ליושנה, לאחר שנים רבות ששלטו בה תנועות השמאל.

מאותו רגע נפתח עידן חדש בעיר, העיר חזרה אל עברה הטהור, היא החלה לשגשג ישיבות פרחו בה גם החילונים שבעיר היו מחצים מהנהגתו, הוא לא נשא פנים לאיש ולא חילק למקורבים שררות, כל תושבי העיר אהבו אותו.

היה לו בן יחיד וארבע בנות, את בנותיו חיתן עם משפחות מאד מיוחסות ונגידות, בעוד שבנו ששמו נפתלי עשה חייל בלימוד, הוא נבחן על כל הש"ס בעיון בהצלחה מחבה, רב יואל עודד את בנו להיות שקוע בלימוד ורוח נחת מכל הישג שלו, דומה שהשלום והשלווה נחלתו לנצח.

ברם לפתע התקשח שמי איחופה בעבים כבדים, צורר היהודים הפיררה (המנהיג) אדולף היטלר ימ"ש כבש בסערה את השלטון בגרמניה, נהרות שנאה קשה החלו לבעבע ברתחה, המציאות השלווה כביכול השתנתה באחת, אבל רב היהודים ניסו להתעלם מהמציאות המרה, הם סברו שזו תופעה חולפת שתעבור במהרה, אבל רב יואל היה אדם חכם ורגליו ניצבו על קרקע המציאות, הוא הבין שהמצב חמור ביותר, הסכנה מרחפת על כל יהודי איחופה ועל היהודים לצאת ממנה במהירות לארץ ישראל או ארצות הברית.

הוא הזהיר גם את ארבעת בנותיו וחתניו שיזדרזו לצאת מפולין כי הרגע הקריטי מתקרב, כשראה שאין היענות לקריאתו מיהר לעשות מעשה בעצמו, הוא צרר את מטלטליו ויצא עם אשתו ובנו נפתלי לארה"ב. את הבן הכניס לישיבת תורה ודעת ובזמנית הפך עולמות כדי להציל את ארבעת בנותיו, לא היה יום שלא הפך עולמות, עד שהפך למטרד, הם החלו להצר את צעדיו, כשראה שאין כוח ליחיד להפוך עולמות, הסיק מסקנה שעליו לבקש את בנו נפתלי שהיה עליו בתורה להיכנס לפוליטיקה כדי לפעול דרכה להצלת המשפחות.

נפתלי לא רצה לשמוע לאביו, התורה הייתה משאת חיו, הוא לא ראה חיות בעולם חוץ מתורה, אבל לאחר לחצים כבדים ובעיקר כשראה עד כמה הדבר נוגע ללבו של אביו שלא פסק מלתנות על שברו הגדול, הסכים לבדוק את הנושא. רב יואל הפגיש אותו עם עסקן חרדי בשם רב ממדל קאהן שהיה מעורה במפלגה הדמוקרטית, הלה נתן לו הדרכה פוליטית, נפתלי שהיה חריף מאד קלט את הפוליטיקה בחושיו החדים ובמהירות לא תתואר, הוא השתלב במפלגה הדמוקרטית, בד בבד למד ועשה את התורה עיקר ואת העסקנות טפל.

מראהו החרדי היה לצנינים בעיני הקהילות הרפורמיות והקונסרבטיביות שהיו חלק אינטגרלי במפלגה ובעלי השפעה מרובה בה, הם ניסו להצר את צעדיו בכל דרך, אבל דווקא הגויים התייחסו בכבוד רב ליהודי הפנטי ששומר על קלה כחמורה ולא מנסה לחקות את חבריו, הם קירבו את נפתלי וכך גדל שמו מיום ליום עד שנעשה ראש סניף גדול, ראשי המפלגה ראו שהוא קמן רציני התייחסו אליו בכבוד ולכן הפעם לא התעלמו מבקשתו לחקור אחרי משפחות אחיותיו שנתרו בפולין.

לאחר חקירה נמרצת הגיעה השמועה הרעה שכל משפחות אחיותיו עלו בלהבות זה זמן רב, יחד עם אחיהם בני הקהילות ב התגוררו. השמועה הזו החרידה את רב יואל שהפך להיות מאותו רגע לשבר כלי, תוך תקופה קצרה נעשה אדם סיעודי שהוצרך לתמיכת בנו נפתלי שהיה כבר בעל משפחה, הוא הקים את ביתו עם בתו של רב ממדל קאהן ומלדו לו מספר בנים ובנות, רב נפתלי דאג לאביו במסירות נפש, אך לאחר מספר שנים נפטר רב יואל מרחב תוגה ועוגמת נפש.

במשך השנים עלה רב נפתלי במעלות התפקידים במפלגה הדמוקרטית, עד שנעשה סנטור חשוב ביותר, השפעתו ניכרה בהרבה תחומים. עתה נדרשת השפעתו הרבה עבור חיים שלום פינקלשטיין שנעלם ואין איש יודע היכן הוא מצוי, אין ספק שהוא כלוא באיזה כלא בארץ, אלא שאין את מי לחקור, היכן הוא ולא כל שכן להוציא מבור כלאו.

רב מיילאך פישמן החברותא של רב משה יוסף פגש אותו בעת שביקר בארה"ב ונכח לדעת עד כמה הוא בעל השפעה ובעל מידות תרומיות, עתה הוא מציע לרב משה יוסף לפנות אל אותו רב נפתלי שהוא קרוב משפחתה של גב' אסתר אמו של חיים שלום.

בפרקים הבאים נראה את הפעילות רבת המעללים של אותו רב נפתלי עם השלטונות של ישראל כדי להוציא את חיים שלום ממקום מאסרו.

^^

לאחר שהלך רב מיילאך לבית הדפוס נותר רב משה יוסף על עומדו עומד ומשתומם על דברי חברו, הוא הכיר את רב מיילאך שנים רבות וידע כי הוא אדם מיושב בדעותו, מעולם לא דיבר בסגנון מתלהם, המושג "א'פריסענעם געדאנק" רעיון מהפכני למדי לא היה מושג ששגור על לשונו, תמיד נצמד למציאות, הפעם הפתיע אותו עם מילים כאלו, למה התכוון כשאמר שיש לו רעיון שיכול לעזור למצוא פתח לפתירת התסבוכת, את מי עוד ניתן לגייס להוציא את חיים שלום ממקום מאסרו?

"עלי להתאזר בסבלנות, רק מחר אוכל לראות אותו ואשוחח איתו על העניין אחרי סדר הלימוד" אמר לעצמו. לאחר מיכן ייסר את עצמו, האם שכחתי לגמרי את העיקר, לפנות אל הבורא שהוא הכל יכול שממנו לא נבצר דבר, עלי לומר כמה פרקי תהילים למען חיים שלום, הרי זהו הפרקליט הטוב ביותר שיש בעולם, עלי להעתיק לבורא יתבון שיחונן אותנו בס'ד בדעת ובתבונה לעשות את המעשים הנכונים ביותר כדי להוציא אסיר מבית מסגור.

למחרת נפגשו שני הרעים ללמוד את השיעור הקבוע בסדר קודשים, הם עמדו לסיים את מסכת מעילה, מסכת קשה ביותר, למרות שהיא די קטנה, אך הלימוד בה אורך חודשים ארוכים, ב'ה הצליחו לשמוע כמה שיעורים חשובים מחשובי תלמידי מן הגר"ז שפתחו להם את הצוהר למסכת הקשה.

כל שעות לימוד לא חשב רב משה יוסף על כל העניין, הוא השתדל להסיח דעתו מהעניין, כדי שיהיה לו ריכוז מלא בלימוד. לאחר הלימוד התעניין ראשית על התקדמות תהליכי ההדפסה, רב מיילאך סיפר לו באושר כי צוות העובדים ראו את כל ההגהות והתיקונים ואישרו את הכל לפי הקצב בעוד שבועיים ירדו הגיליונות לדפוס, עתה נותר רק לעשות את לוחות ההדפסה ולקנות את הכריכות ובעזרה"ת יודפסו כחמש מאות ספרים.

הוא ביקש את רשות רב משה יוסף לציין את כל ההערות שלו תחת שמו, רב משה יוסף התנגד לכך בכל תוקף, אך הסכים לכתוב, אחד מהחבורה שיח' העיר, בלי לתת רמז כל שהוא מי המעיר.

לאחר מיכן עבר רב מיילאך להסדיר בפניו את הרעיון אשר עלה במוחו. "לפני כמה חודשים הייתי באמריקה, לרגל שמחה שערך אחי רב לייזר פינחס שמתגורר שנים רבות בשכונת קראנהייטס ומכהן כרב בית כנסת חשוב, נסעתי לכמה שבועות ויצא לי לבקר בכמה מקומות מעניינים ברחבי ניו יורק וניו גרז'י, באחד הביקורים השתתפתי בדינר שערך "אוריגניזישען אוף אורתודוקס סינאגוגס" (ארגון גג של בתי כנסת חרדים) בפלטבוש.

היה שם קהל גדול מכל רחבי ניו יורק שבאו לדינר הגדול כמעט מכל החוגים האורתודוקסיים, אחד הנואמים המרכזיים היה סנטור חרדי מטעם המפלגה הדמוקרטית, הוא היה נראה יהודי בר אוריין ששומר על קלה כחמורה, שמו נפתלי הרטשטיין, עליו גדול לא רק בנושאי פוליטיקה, אלא ממש תלמיד חכם מופלג שמכיר את כל "הרייד השיטתית" עוד בפולין היה נחשב כבחור שיודע ש"ס ובחן על קץ אצל גדולי התורה.

לפני השואה ברח יחד עם אביו ואמו לאמריקה, כשהם משאירים משפחה עניפה בפולין, הוא למד בישיבה מהטובות באמריקה כמדומני "תורה ודעת" אבל לאחר זמן עזב את הישיבה ונכנס לפוליטיקה בשל לחצים של אביו, כדי לחלץ את משפחתו מציפורני הנאצים ימ"ש, בשל כך נכנס למפלגה הדמוקרטית כחבר מן המניין והוכר כמטאור גדול בתחום הפוליטי, הוא מאד מקובל על יהודי אמריקה שמעריכים את תרומתו לרווחת הקהילות היהודיות, לאחר הנאום שלו יצרתי איתו קשר, היו לי עמו כמה שיחות מעניינות ונראה היה שהוא מאד "טיכטיקער" (פעלתן רב הצלחות) הוא נכנס לעולם המושגים שלי בלי ליחס לכך חשיבות מי יודע מה, משום כך עד אתמול לא נתתי את דעתי עליו.

אבל אתמול כשדיברת איתי וסיפרת לי את התסבוכות העצומות עד שנראה שזה סיפור ללא מוצא חשבתי עליו לראשונה, אבל לא הייתי בטוח שהכיוון שלי הוא נכון, כי מה לסנטור מאמריקה עם סיפור ישראלי נטו שגם עו"ד מוכשר ביותר ככהן אליעז הרים ידיים, אך חשבתי לעצמי שאסור לאבד סיכוי אפילו הוא הקלוש ביותר.

אתמול הרמתי אליו טלפון וסיפרתי לו את כל הסיפור עם חיים שלום ובעיקר את הצרות הרבות שהוא עובר, גיליתי אצלו התרגשות עצומה, הוא סיפר לי שאמו עליה שלום הייתה בת חדה ראשונה של גב' אסתר פינקלשטיין, הוא ידע מקרבת המשפחה וחשב לא אחת ליצור קשר, אלא שבשל כל הטרדות שלו לא יצר עמה קשר יותר מפעם אחת, באחת השמחות שערכה, הוא לא התחיל לדעת על כל הצער העצום שעובר קרוב משפחתו, הוא היה נרעש מכל מסכת ההתעללויות, הוא הסכים עמי שחייבים לעשות פעילות רצינית כדי להוציא אותו מבית כלאו.

הוא ביקש ממני לתת לו חצי שעה מחשבה, עליו לחשוב את כל הצדדים עד הפרט האחרון, הייתה לי תחושה לא טובה שאולי הוא ייסוג אחורה ואכן כפי שחשבתי בטלפון השני כבר היה יותר קריר. הפעם כבר לא היה שופע מעשיות וחדוות עשייה, מהרגע הראשון הוא הביע סקפטיות בסיכויים לפעול בעניין, הוא אמר לי שזה סיפור מסובך מאד.

הוא הדגיש לי את הקושי הגדול, אם בכלל לא מכירים אותו רשויות הצבא כחיים שלום פינקלשטיין ולשאול על מולי פלד אי אפשר כי חיים שלום מתכחש שהוא מולי, הוי אומר שיש כאן עסק עם שני בני אדם שאין שום קשר ביניהם, בצורה כזו איך ניתן לפעול?

בפרט שאחת הדמויות אינה נמצאת בשום מקום, במגרש הרוסים אינו קיים עוד, איש אינו יודע להיכן העבירו אותו, הוא אינו מופיע בשום רישום במסגרת בתי הסוהר, על מה אדבר איתם? אע"פ כן הוא לא סגר את הדלת לחלוטין בפני, הוא אמר שינסה בכל כוחו לפעול בעניין, אבל הרגשתי שהוא אומר זאת מהשפה ולחוץ.

"אני רוצה לקוות שהקשר המשפחתי יעשה אצלו משהו ולמרות המורכבות הוא יעשה משהו, כפי שהפך עולמות להצלת אחיותיו, הוא ידע היטב שהסיכויים שואפים לאפס ובכל זאת לא איבד תקווה, אולי "קשר הדם" יפעיל אצלו את החושים הדינמיים שבו" סיים רב מיילאך בהבעת תקווה, למרות שבלבו פנימה חשב שהסיכוי קלוש ביותר.

"מה השייכות של סנטור מהמפלגה הדמוקרטית לנושא ארץ ישראל וכי יש לו איזה קשר בארץ אותו יוכל לנצל כדי לשבור את חומות הכלא?" הביע רב משה יוסף פקפוק גדול ביותר בכל הרעיון.

"רב משה יוסף, איך פארשטעה דיר נישט- אינני מביין, להתייאש אפשר תמיד, אבל למה להביע את זה בצורה מוחצנת? אם לא תתגייס בכל הכוחות באמת לא יקרה כלום, חייבים להפשיל שרוולים ולהיכנס לעומק הנושא, נראה לי שכדאי גם להכניס את גברת אסתר פינקלשטיין לתוך העניין.

פניה של אלמנה שבורה ורצוצה יחמם את הלב היהודי שלו יותר ויותר, הוא יצא מהכלים לעשות דברים ולהפעיל אמצעים שלנו אין כל מושג בהם, עלינו לעשות את הכל מה שיותר מהר, כי אם לא כן, הם באמת עלולים להעלים אותו אל מעבר להרי החושך".

"מי ידבר עם האמא? אני לא מסוגל לכך, אתה יודע מערכת היחסים מאד עדינה, אין לי מושג מה היא נוטרת לנו על כל הצער שהסבנו לה, למרות שיש לי ידיעה שבאחרונה יצרה קשר עם בתי צארטיל [הכלה לשעבר] הייתה לה שיחה מאד חיובית עמה, אבל הנתק הגדול בן השנים עשה את שלו ואני לא מסוגל לדבר עמה, לא כ"ש שנוות ביתי לא תוכל לדבר, עדיף בכלל שלא תדע מכל האינטרוונציה (התערבות והשתדלות למען הזולת) שלנו".

"סלח לי רב משה יוסף אם אעביר לך הערה אישית ונא לא להיפגע, אתה לא מוצא חן בעיני עם כל המניעות שלך, חיי אדם עומדים כאן על כף המאזניים ואתה מחשבן חשבונות קטנוניים!?" "סיא פאסט נישט פאר דיר- זה לא מתאים עבורך" אבל יש לי כיוון פשוט יותר, אשתי מכירה את גב' אסתר, יצא לה לדבר איתה כמה פעמים, אני אלק עמה לדבר עם גב' פינקלשטיין שתרים טלפון על חשבונך, כמה שיעלה יעלה, אסור לעשות בזה חשבונות, כן יצליח לא יצליח, לכל הפחות לא נכה על לוח לבנו ביום כיפור על "חטא שלא הושטנו יד להצלת חיים".

"אתה צודק מאד בכיוון המחשבה שלך, בלי נדר אני אשתתף בכל ההוצאות של כל הטלפונים, תחזקנה ידך על שלא נכנעת למוך רוחי ולבבי, מה לעשות אני מותש ממערכה של שנים וידי חופפות, אבל טוב שדיברת עמי ונתת לי שיעור במוסר, אני מקבל באהבה כל מה שאמרת לי ואודה לך באמת אם תוכל להתחיל בשיחות. טוב מאד, אני אראה עוד מחר לעשות בעניין" סיים רב מיילאך את הנושא.

גב' אסתר פינקלשטיין הייתה מופתעת לראות את משפחת פישמן בפתח ביתה, היא הכניסה אותם בכבוד רב לביתה, היא השתדלה להגיש ביד רחבה, למרות שהעוני היה מנת חלקה, חנותה נסגרה לאחורונה, לאחר שראתה שאין לה קהל לקוחות, רק לעיתים נדירות הגיעו לקוחות, גם אם היו מגיעים לא ראתה הצלחה, היא לא מכרה את הסחורה שלה, כושר השכנוע שלה אבד לחלוטין, היא לא הצליחה לשכנע את הקונים לקנות את המוצרים שברשותה, מעטים היו האנשים שיכלו להרשות לעצמם לקנות בימי הצנע החמורים פריטים שקשורים לריהוט, ואלו שיכלו להרשות לעצמם בחרו בחנויות יותר אטרקטיביות. כך מצאה את עצמה לפני שוקת שבורה, להחזיק שכירות של חנות בגאולה שהיא יקרה מאד ולא משתלמת, בלית ברירה הוציאה מודעה בזה הלשון "אויסנאמע אויספארקויפ ספיישל סייל פאר אונטער דעם קערען פרייז- מכירה מיוחדת פחות ממחיר העלות".

בכסף שקיבלה החזיקה את עצמה משך תקופה, אבל הכסף התמעט והלך וההוצאות היו גדולות, החתונה של בתה ביילא עומדת בשער ואין לה ממש פרוטה לפרוטה, היא ניסתה להחביא את מצבה מעיני השכנים, אבל אי אפשר להחביא את המציאות ועוף שמי מאה שערים הולך את הקול למרחקים.

השמועה הגיעה גם לאחזני רב משה יוסף הויזמן שכאב את כאבה כעת בכפלים, אלא שהרבה לא יכול היה לעזור לה גם הוא התמוחד עם צוק העיתים, קשה היה לו ליטול על עצמו לפרנס עוד משפחה נוספת, אבל מדי פעם שלח סכומים ביד אדם אלמוני שלא ידע כלל את זהות השולח, הוא היה מניח את המעטפות מתחת לדלת הבית כל פעם בשעות אחרות כדי שלא יעלה בלבה חשד כל שהוא לעקוב אחרי השולח, הסכומים היו ממש עומדים לה ברגעים הקשים ביותר.

גב' פישמן החלה בשיחת רעים קלילה, משתדלת לא לחטט ולא להעמיק בשאלות מיותרות, השיחה קלחה ומהכא להתם הגיעה אל חיים שלום, הדברים התגללו בלי שהורגשה תחושה של חיטוט, גב' אסתר חשה שהשיחה הייתה בזמן, הרבה צער הצטבר לה בליבה ולא היה לה בפני מי לשפוך את שיחה, עתה הגיעה השיחה ממש במקום, היא שפכה את לבה בפני גב' פישמן על כאבה הגדול שנובע כתוצאה משנים רבות של חוסר הידיעה ממצבו של חיים שלום.

"אין לי יום ולילה מחוסר ידיעה זה, אין לי מושג אם הוא חי או מת, אם הוא יהודי או חלילה וחס... שזה גרוע ממת! אין מצב גרוע יותר מזה שאין לי כל ידיעה עליו, אם היה לי קבר שיכולתי להתרפק עליו, היה עדיף שבעתיים".

גב' פישמן שמעה בצער רב את דבריה הכאובים, היא הגירה דמעות יחד עמה ולא התערבה במילה אחת, ברגעים אלו התפקיד להטות אוזן קשבת, להוות את כותל הדמעות, לתת לאם להתייחד עם כאבה הגדול, שעה ארוכה הגירה האמא השבורה דמעות רותחות שנבעו ממעיין בלתי נדלה שהיה שמור לעיתים כאלו.

לאחר שגב' אסתר רוקנה את כל הכאבים שהיו אגורים בלבה משך שנים, השתררה שתיקה ארוכה, בכל אותה עת ישב רב מיילאך בצד שקוע באמירת ספר תהילים, כל פרק אמר בכוונה חוזר על המילים ולפעמים מתרגמם לעצמו, הוא רמז בנענוע ראש חטוף לאשתו להתחיל לדבר.

גב' פישמן פתחה בשיחה שהדהימה את גב' פינקלשטיין, היא סיפרה לה שיש להם איזו ידיעה מסוימת על חיים שלום, היא לא סיפרה לה ששירת בצה"ל כי לא רצתה לשבור את לבה, אבל סיפרה לה שהוא עצור תקופה בבית כלא במגרש הרוסים, ישנם כאלו שמגוללים עליו כל מיני סיפורים, יתכן מאוד שבדו עליו איזו עלילה, הנושא לא ברור דיו, לכן לא כדאי להתעסק במחשבות לא טובות, אלא שעתה המצב הסתבך מאד, ישנו איזה גורם עוין שהחליט להעלים את מציאותו מהעולם, הוא הועבר לאיזה מקום מסתורי ואין לאיש ידיעה באיזה מקום הוא נמצא, יהודים טובים ניסו לעשות משהו בעניין אבל כל מאמציהם עלו בתוהו, עתה עלה רעיון לפנות לגורמים מחוץ לארץ ישראל, כמו אישים בעלי השפעה מארצות הברית.

כל העת ישבה האם קפואה מרוב פחד וכאב החששות שלה קורמים עור וגידים, היא הבינה גם בלי מילים כי בנה הסתבך עם הצבא, מי יודע מה אירע שם שבשל קץ הוא נאסר בתנאים לא תנאים, מי יודע למה מכינים אותה, לפתע בלי שתמצא פריצה בבכי עצום, כל הפחדים שלה התנקזו החוצה עד שלא יכלה לעצור בעד עצמה.

"אבוי לי עד כמה אסבול מבן סורר זה, כמה גדול הכאב שגדלתי בן כזה שיכול היה להיות אחד ממאורי הדור, תחת זה בחר להיות שורש פורה ראש ולענה אי לי שהעמדתני בן שסוגד למרקוליס".

רב מיילאך שעד עתה ישב בצד החליט שעליו כעת לדבר כדי להרגיע את האם השבורה.

"חאשעבע מאמע (אם חשובה) חלילה וחס אל תחשבי על חיים שלום שלך כאלו מחשבות, תדעי לך שהוא חזר בחודשים האחרונים בתשובה שלימה, הוא התחרט חרטה גמורה על כל מעשיו הרעים, הוא התמרק בייסורים גדולים וכיפר על כל הטעויות שעשה, הוא נעבאך שגה במשוגות הדור הזה שפחל כל הזמן כלפי הרחוב החילוני, לצערנו נכנסו כל מיני אנשים שיש להם דעות כופרות וחברו אל הדור הצעיר, כאלו שטעו והטעו רבים בעקבותיהם, בטוחני שחיים שלום שגה ולא עשה זאת בזדון, עתה עלינו להתמקד במשימה אחת בלבד, איך להוציא אותו מן הכלא וכמה שיותר מהר".

"מה אני יכולה לעשות, מלבד לומר פרקי תהילים?" שאלה האם הכאוה, את זה אני עושה כבר שנים רבות, אני מוכנה להמשיך לומר ואפילו להכפיל את המכסה, אבל יותר מזה אין לי מושג מה ניתן לעשות".

"יש לנו איזה רעיון שאת יכולה לתרום לו, יש לך בן חזד באמריקה שמו הוא נפתלי הרטשטיין הוא נחשב לאישיות רבת פעלים, הוא פעיל בפוליטיקה וידיו רב לו, הוא פעל עבור הרבה מטרות יהודיות בהצלחה מרובה, אנו מבקשים ממך שתפני אליו בטלפון, ספרי לו את כל המצב ובקשי ממנו כאם כאובה שינסה להפעיל את הקשרים שלו להוציא מהכלא האימתני".

"אבל אני לא מכירה אותו בכלל, רק פעם אחת יצא לי לדבר איתו בטלפון, אני מאד מתביישת לדבר איתו על כל זה סיפור".

"אל תתביישי, יש לו לב חם מאד, הוא עוזר לאנשים זרים לו לחלוטין, לא כ"ש שלא יעלים את עיניו מצרת משפחה, הוא בן תורה ויודע על גדול המצוה של "פדיון שבויים" אל לך לדאוג, אנחנו נחזק את ידיך בעת שאת תדברי איתו, ההוצאות של השיחה יהיו עלינו, אל לך להסתכל על זמן וכסף ולא על כוחות פיזיים, תתמקדי במטרה ותראי הרבה סייעתא דשמיא.

המילים מסכו צרי ולוט על לבה של האם השבורה היא נענעה בראשה לאות הסכמה.

"עלינו לארגן את השיחה, כדי לעורכה עלינו לברר את הפרטי השעות וגם את הזמן הראוי לשיחה, אנחנו נשוב אליך מיד כשהכל יסודר, נוכל ללכת לבית הדואר שם יש אפשרות לצלצל במכשיר די משוכלל שהקול ישמע ברור" הבהיר רב מיילאך לאם את התהליך.

~~~~~